

THE MINISTRY OF REGIONAL DEVELOPMENT,
CONSTRUCTION, HOUSING
AND COMMUNAL SERVICES

Оцінка потреб об'єднаних територіальних громад для посилення ефективності управління енергією на місцевому рівні

Звіт за результатами дослідження

Західноукраїнський регіональний навчальний центр - 2017

Тел.: 097 056 80 48

lesyukvitaly@ukr.net

Зміст

1. Передмова	3
2. Резюме звіту	5
3. Опис дослідження	9
3.1 Мета та завдання дослідження	9
3.2 Методологія дослідження та інструменти збору даних	9
4. Результати дослідження	15
4.1 Правові підстави утворення та діяльності об'єднаних територіальних громад	15
4.2 Повноваження ОТГ та можливості їх виконання	16
4.3 Система енергоменеджменту в об'єднаних територіальних громадах	17
4.4 Практика застосування енергомоніторингу	20
4.5 Участь ОТГ у енергетичних програмах та проектах	23
4.6 Головні потреби ОТГ для вдосконалення системи управління енергією на місцевому рівні	28
Результати фокус-групового обговорення	40
1. Житомирська область, Баранівська ОТГ, місто Баранівка	40
2. Тернопільська область, Підволочиська ОТГ, селище Підволочиськ	42
3. Хмельницька область, Волочиська ОТГ, місто Волочиськ	43
4. Чернівецька область, Недобоївська ОТГ, село Недобоївці	45
5. Івано-Франківська область, Печеніжинська ОТГ, смт Печеніжин	47
6. Полтавська область, Пирятинська ОТГ, м. Пирятин	48
7. Миколаївська область, Доманівська ОТГ, селище Доманівка	49
8. Херсонська область, Присиваська ОТГ, село Григорівка	50
9. Запорізька область, Берестівська ОТГ, с. Миколаївка	52
5. Загальні висновки	55
6. Загальні рекомендації	60
Додатки	63
Додаток 1. Анкета для проведення он-лайн опитування	63
Додаток 2. Інструкція та сценарій проведення фокус групових дискусій	77
Додаток 3. Перелік скорочень	79

1. Передмова

В звіті представлено результати дослідження, проведеного в період з 10 квітня по 18 травня 2017 р. за участю 89 об'єднаних територіальних громад.

Ефективне та ощадливе використання енергетичних ресурсів, а також надання якісних енергетичних послуг є одним з пріоритетних завдань та найбільших викликів для новоутворених об'єднаних територіальних громад. Впровадження реформи децентралізації надає новим громадам більше повноважень, ресурсів, та водночас і більше відповідальності за добробут та якість життя громади. Старий житловий фонд, енергозатратні виробничі підприємства, немодернізовані об'єкти соціальної, медичної, освітньої сфери – проблеми, які поглинають левову бюджету громад, стримуючи розвиток та економічне зростання. Вирішення цих проблем на місцевому рівні сприятиме підвищенню енергетичної безпеки, збереженню довкілля та забезпеченню сталого розвитку не тільки окремої місцевості та всієї країни.

Підвищення професійного рівня та доступ до сучасних управлінських технологій для працівників енергетичної сфери та управлінців місцевого рівня є обов'язковою умовою для вирішення цієї комплексної проблеми. Щоб надати громадам підтримку та можливості для навчання, що відповідають їхнім пріоритетам та максимально наближені до щоденних реалій, було проведено дослідження потреб об'єднаних територіальних громад для посилення ефективності управління енергією на місцевому рівні.

Дослідження проведено на замовлення Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH в рамках Програми «U-LEAD з Європою». Програма «U-LEAD з Європою» фінансується Європейським Союзом і його державами-членами Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею та Швецією та надає підтримку українському уряду в здійсненні важливої реформи децентралізації в Україні. «U-LEAD з Європою» виконується в 2016-2020 роках Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Шведським агентством міжнародного розвитку та співробітництва (Sida) у партнерстві з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

В звіті представлено результати дослідження, проведеного Західноукраїнським регіональним навчальним центром в період з 10 квітня по 18 травня 2017 року серед об'єднаних територіальних громад України. У дослідженні взяли участь представники 89 об'єднаних територіальних громад, що складає більше 22% від усіх ОТГ, утворених станом на 30 квітня 2017 року.

Результати дослідження будуть використані для розробки стратегії технічної підтримки об'єднаних територіальних громад, формування програми підготовки та навчання ефективного управлінню енергетичними ресурсами на місцевому рівні.

2. Резюме звіту

Починаючи з 2014 року в Україні відбулися кардинальні зміни в напрямку децентралізації влади. Головна мета цієї реформи – більша автономія та відповідальність місцевої влади підтримана реальними фінансовими та управлінськими повноваженнями. Починаючи з 2014 року було утворено об'єднаних територіальних громад (ОТГ), у 413 з яких станом на 30 квітня 2017 року вже були проведені місцеві вибори. Ефективне та ощадливе використання енергетичних ресурсів, а також надання якісних енергетичних послуг є пріоритетним завданням та найбільшим викликом для новоутворених об'єднаних територіальних громад. Старий житловий фонд, немодернізовані об'єкти соціальної, медичної, освітньої сфери у поєднанні з постійним зростанням цін на енергоносії – проблеми, які поглинають левову частку бюджету громад, стримуючи розвиток та економічне зростання.

Щоб виявити головні потреби об'єднаних громад для налагодження ефективної системи управління енергією, Західноукраїнським регіональним навчальним центром (ЗУНРЦ) в період з 10 квітня по 18 травня 2017 року було проведено дослідження, в якому взяли участь представники 89 громад з усіх регіонів України, що складає 22% від загальної кількості новоутворених територіальних громад. Дослідження проведено з метою дізнатися про практики управління енергією, які використовують в громадах, виявити головні проблеми в сфері енергоменеджменту та ефективного використання енергії в ОТГ, визначити головні потреби у підвищенні кваліфікації працівників ОТГ, відповідальних за управління енергією.

Методологія дослідження поєднує кількісні та якісні методи: аналіз документів, онлайн-анкетування представників органів управління ОТГ, фокус-групові дискусії за участю представників керівних органів ОТГ, працівників комунальних установ та інженерно-технічних працівників.

Головні результати дослідження:

- Більшість громад мають досвід розробки стратегічних та операційних планів соціально-економічного розвитку, що є доброю основою для створення планів дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР). Розроблені плани дій сталого енергетичного розвитку є в декількох громадах, які є підписантами європейської ініціативи «Угода мерів». В інших громадах енергетична політика не визначена окремим документом, проте окремі завдання стратегій розвитку громад стосуються енергозбереження та енергоефективності.
- Запровадження системи енергоменеджменту в новоутворених ОТГ перебуває на початковій стадії. В більшості громад (85%) посада енергоменеджера відсутня, або існує лише номінально та не

підтверджена документами, що регламентують обов'язки та повноваження такого фахівця.

- В більшості ОТГ проводять щомісячний енергомоніторинг, під час якого аналізують як фінансові так і натуральні показники, що є можливим завдяки високому рівню забезпечення лічильниками обліку енергоносіїв в бюджетних установах. Більше 80% опитаних громад вже обладнали лічильниками обліку енергії від 75 до 100 відсотків бюджетних установ. Близько третини опитаних ОТГ відстежують ліміти споживання енергії і у випадку їх перевищення, застосовують відповідні обмеження.

- Аналіз споживання енергоресурсів у бюджетних будівлях проводять, зазвичай, за допомогою таблиць Excel, лише в декількох громадах використовують спеціалізоване програмне забезпечення. Майже 38% опитаних не використовують жодного програмного забезпечення, тобто не мають можливості здійснити ретельний аналіз отриманих даних. Звітність керівництву громади за результатами енергомоніторингу у більшості громад відбувається здебільшого на вимогу керівництва, в багатьох громадах це робиться епізодично.

- Представники громад добре ознайомлені з ініціативою «Угода Мерів», 23% опитаних є її підписантами. З усіх зобов'язань, передбачених угодою, найчастіше респонденти відзначали проведення просвітницьких кампаній з підвищення поінформованості населення. Менший прогрес спостерігається з підготовкою базових кадастрів викидів (БКВ) та планів дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР). Для досягнення успіху у підготовці та впровадженні ПДСЕР громадам необхідний консультативний супровід фахівців, проведення спеціалізованого навчання та стажування в громадах з успішним досвідом.

- Близько половини опитаних громад повідомили про досвід участі у національних та міжнародних програмах з підвищення енергоефективності. Внаслідок реалізації програм з енергозбереження у більшості громад зменшилося енергоспоживання та відповідні бюджетні витрати на оплату енергоносіїв, поліпшилися умови (санітарні норми) перебування в закладах освітньої та медичної сфери. У декількох громадах реалізовані заходи не були цілісними і не мали очікуваного ефекту, не зважаючи на значне фінансування.

- Для впровадження системи енергоменеджменту у територіальних громадах необхідно додаткові фінансові ресурси, консультативний супровід фахівців, спеціалізовані тренінги. За проведення спеціалізованих тренінгів та забезпечення посібниками та інструкціями висловились близько 40% опитаних.

- Для посилення системи енергомоніторингу, та для її вдосконалення ОТГ потребують спеціалізованого програмного забезпечення та навчання з його застосування. Окрім цього ОТГ потребують стажування в інших громадах та консультативний супровід фахівців.

- Для впровадження енергоефективних проектів в ОТГ необхідно залучення додаткових фінансових ресурсів. Одним із способів залучення додаткових ресурсів громади вважають участь у тематичних міжнародних

та національних проектах. Однією з проблем респонденти бачать відсутність підготованого персоналу та необхідність супроводу проектів зовнішніми консультантами, зокрема для виконання технічних робіт - енергоаудитів, розробки проектно-кошторисної документації.

- Представники громад відзначили першочергову потребу у проведенні навчання для заступників голови громади та керівників структурних підрозділів. Наступна хвиля навчання, на думку респондентів, повинна охоплювати представників комунальних підприємств та енергоменеджерів. Не отримали підтримку пропозиція першочергового навчання представників громадськості та представників об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ).

- Для навчання голів громад пріоритетними напрямками вважають фінансування проектів та залучення ресурсів. Серед першочергових тем відзначені: розробка ПДСЕР, цільових програм з енергоефективності, організація системи енергетичного менеджменту. Найменш пріоритетними для цієї цільової групи вважають теми ефективного управління житловим фондом, енергетичного моніторингу та впровадження енергосервісу в ОТГ.

- Для заступників голів, керівників підрозділів респонденти вважають пріоритетними також теми з технічних аспектів впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях, впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу та енергоефективну реновацію будівель. Найменш актуальними на думку респондентів є теми з управління житловим фондом та впровадження енергосервісу.

- Для енергоменеджерів найбільш актуальними темами є організація систем енергетичного менеджменту, енергомоніторингу та бенчмаркінгу та розробка цільових програм з енергоефективності. Найменш актуальними є теми енергосервісу, управління житловим фондом, та залучення громадськості. Певну зацікавленість викликають технічні теми та фінансування проектів. Спільними темами для енергоменеджерів та керівництва громад є розробка ПДСЕР та фінансування проектів з енергозбереження.

- Для працівників комунальних підприємств найбільш актуальними є технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях, енергоефективна реновація будівель та ефективне управління житловим фондом.

- Для представників ОСББ в громадах, на думку респондентів найбільш актуальними є теми: управління житловим фондом, фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів та енергоефективна реновація будівель. Варто відзначити, що для даної цільової аудиторії актуальною є тема залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів. Найменш актуальною є тема розробки ПДСЕР.

- Представники громад першочергово відзначили потребу в консультаційному супроводі фахівців для розробки ПДСЕР, а також у підготовці цільових програм з енергоефективності також необхідний супровід технічних фахівців для розробки схем оптимізованого

водопостачання та водовідведення. Найменш затребуваними для консультування є теми з питань підвищення енергоефективності у приватних будівлях, а також розробка схем оптимізованого теплопостачання, ймовірно, через більшу обізнаність респондентів з цих питань.

Дослідження не виявило значних розбіжностей у потребах міських, селищних та сільських громад, окрім різного рівня зацікавленості до посилення роботи ОСББ. Робота на рівні таких об'єднань зацікавила представників декількох міських громад, адже кількість ОСББ в малих містах є дуже незначною, а в сільській місцевості практично відсутня. Міські громади, особливо ті, що утворені на базі райцентрів, мають більший управлінський потенціал та досвідченіший персонал. Результати дослідження засвідчили, що проблеми та потреби ОТГ в сфері енергозбереження та енергоменеджменту є універсальними, незалежно від географічного розташування громад.

3. Опис дослідження

3.1 Мета та завдання дослідження

Мета дослідження

Виявити головні потреби об'єднаних громад для налагодження ефективної системи управління енергією.

Завдання дослідження

- дізнатися про практики управління енергією, які використовують в новоутворених об'єднаних територіальних громадах;
- виявити головні проблеми в сфері енергоменеджменту та ефективного використання енергії в ОТГ;
- визначити головні потреби об'єднаних громад у підвищенні кваліфікації працівників, відповідальних за управління енергією;
- підготувати рекомендації для програми технічної допомоги об'єднаним громадам.

Об'єкт дослідження

Представники органів управління об'єднаних територіальних громад, відповідальні за управління енергією.

3.2 Методологія дослідження та інструменти збору даних

Дослідження проведено Західноукраїнським регіональним навчальним центром в період з 10 квітня по 18 травня 2017 року серед новоутворених об'єднаних територіальних громад України.

Стратегія дослідження поєднує кількісні та якісні методи:

1. Аналіз документів
2. Онлайн-анкетування представників органів управління ОТГ, відповідальних за управління енергією.
3. Фокус-групові дискусії за участю представників керівних органів ОТГ, працівників комунальних установ та інженерно-технічних працівників.

Онлайн-анкетування представників органів управління ОТГ

Процес утворення об'єднаних територіальних громад є динамічним – кількість громад постійно зростає, окрім цього громади перебувають на різних етапах розвитку та формування органів управління. Генеральною сукупністю для даного дослідження можна вважати 413 громад в яких станом на 30 квітня 2017 року вже відбулися перші вибори і були обрані голови громад.

Інформацію щодо кількості та статусу ОТГ взято з офіційних інтернет ресурсів, які найоперативніше відображають динаміку утворення ОТГ:

Сайт Децентралізація влади: <http://decentralization.gov.ua>

Портал об'єднаних громад України: <http://gromada.info>

Портал об'єднаних громад України: <http://gromada.org.ua/dijuchi-gromadi>

Таблиця 1

Розподіл ОТГ за статусом та областями (станом на 30 квітня 2017 р.)

Область	Кількість утворених громад			
	сільські	селищні	міські	РАЗОМ
Вінницька	12	7	5	24
Волинська	17	2	1	20
Дніпропетровська	18	14	2	34
Донецька	2	1	4	7
Житомирська	16	13	3	32
Закарпатська	2	-	3	5
Запорізька	16	4	4	24
Івано Франківська	9	2	1	12
Кіровоградська	4	-	3	7
Київська	-	2	-	2
Львівська	15	6	4	25
Луганська	1	3	-	4
Миколаївська	14	5	1	20
Одеська	7	2	3	12
Полтавська	13	5	2	20
Рівненська	15	3	1	19
Сумська	9	7	2	18
Тернопільська	20	11	5	36
Харківська	-	4	1	5
Херсонська	8	6	-	14
Хмельницька	12	11	3	26
Черкаська	6	2	2	10
Чернівецька	12	2	4	18
Чернігівська	7	7	5	19
РАЗОМ	236	118	60	413

Основний збір даних проведено з 03 травня по 12 травня 2017 року. Додатковий збір даних було проведено з 15 по 18 травня після завершення етапів контролю і перевірки зібраних даних.

Анкету було поширено електронною поштою з подальшим контактом з кожною громадою представниками Західноукраїнського регіонального навчального центру та Центрив розвитку місцевого самоврядування. Додатково інформацію про проведення опитування поширювали на

заходах за участю представників ОТГ та в тематичних групах у соціальних мережах. Рішення про участь у дослідженні і заповнення анкети ухвалювало керівництво громади. Голова громади самостійно заповнював анкету або давав доручення штатним працівникам ОТГ, відповідальним за питання енергоефективності.

У дослідженні взяли участь представники 89 об'єднаних міських, селищних та сільських територіальних громад з 22 областей України, що складає більше 22% від усіх ОТГ, у яких відбулися перші вибори станом на 30 квітня 2017 року.

Таблиця 2

Розподіл ОТГ, які взяли участь в опитуванні за областями.

Назва області	Кількість утворених громад	Взяли участь в опитуванні
Вінницька	24	5
Волинська	20	10
Дніпропетровська	34	2
Донецька	7	0
Житомирська	32	3
Закарпатська	5	1
Запорізька	24	5
Івано-Франківська	12	2
Кіровоградська	7	3
Київська	2	0
Львівська	25	12
Луганська	4	1
Миколаївська	20	3
Одеська	12	1
Полтавська	20	5
Рівненська	19	2
Сумська	19	1
Тернопільська	36	5
Харківська	5	2
Херсонська	14	0
Хмельницька	26	3
Черкаська	10	1
Чернівецька	18	7
Чернігівська	19	6

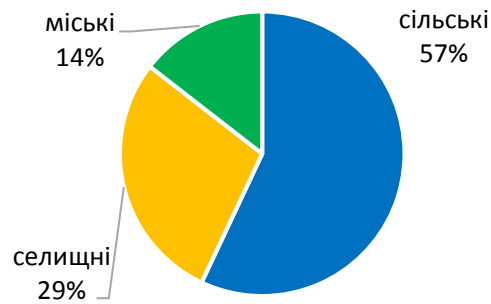

Рис. 1. Розподіл 413 об'єднаних територіальних громад за статусом (станом на 30 квітня 2017 р.)

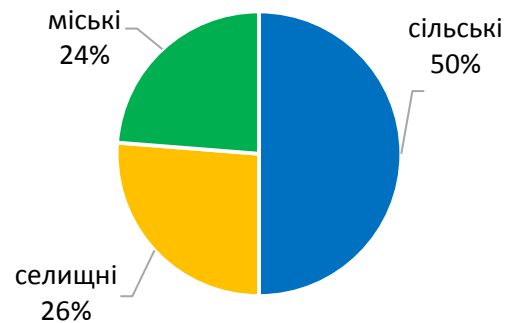

Рис. 2. Розподіл об'єднаних територіальних громад, які взяли участь в опитуванні за статусом

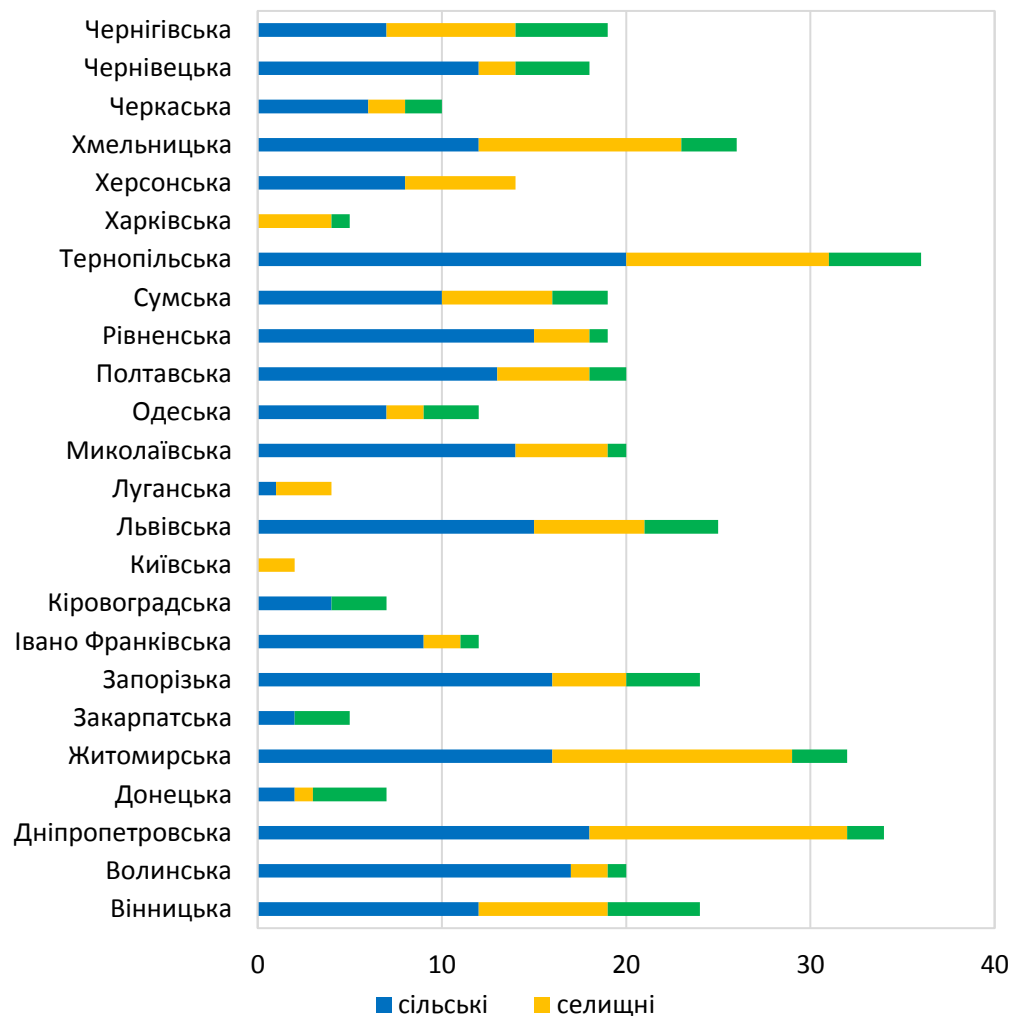

Рис. 3. Розподіл об'єднаних територіальних громад, які взяли участь в опитуванні за статусом та областям

Розробка та апробація інструментарію дослідження

Для проведення опитування експерти, задіяні до реалізації дослідження, розробили анкету. Анкета пройшла апробацію у два етапи: тестове опитування фахівців з енергозбереження та пробна розсилка анкети в електронному форматі серед представників 5 цільових громад. Зауваження стосувалися переважно уточнення окремих формулювань та скорочення переліку запитань. Коментарі розглянули експерти ЗУРНЦ та врахували у фінальній версії опитувальника. Верстка та розсилка анкети здійснювалася за допомогою google-form.

Анкета складається з інформаційного повідомлення та чотирьох тематичних розділів. Кожен з розділів містить запитання відкритого та закритого типів.

Інформаційне повідомлення. Вказано мету проведення опитування, зазначено замовника та виконавця дослідження, пояснення щодо використання отриманих результатів. Детально пояснена процедура проведення опитування та контактні дані особи, відповідальної за проведення опитування.

Розділ 1. Інформація про громаду – її статус, розмір, чисельність населення, населені пункти, котрі входять в громаду. Інформація про кількість бюджетних будівель на території громади, характеристика системи тепло- та водопостачання, наявність багатоквартирних будинків та об'єднань їх співвласників (ОСББ).

Розділ 2. Блок запитань про систему та практику управління енергоресурсами в громаді, структурні підрозділи, посадових осіб, відповідальних за впровадження системи енергоменеджменту, її роль та місце в управлінській структурі виконавчих органів ОТГ та створених нею підприємств.

Розділ 3. Інформація про досвід та результати участі ОТГ у міжнародних, національних та місцевих енергетичних програмах та проектах.

Розділ 4. Запитання для визначення потреб та підвищення професійної підготовки та навчання представників ОТГ щодо управління енергією на місцевому рівні, визначення пріоритетних тем, формату навчальних заходів.

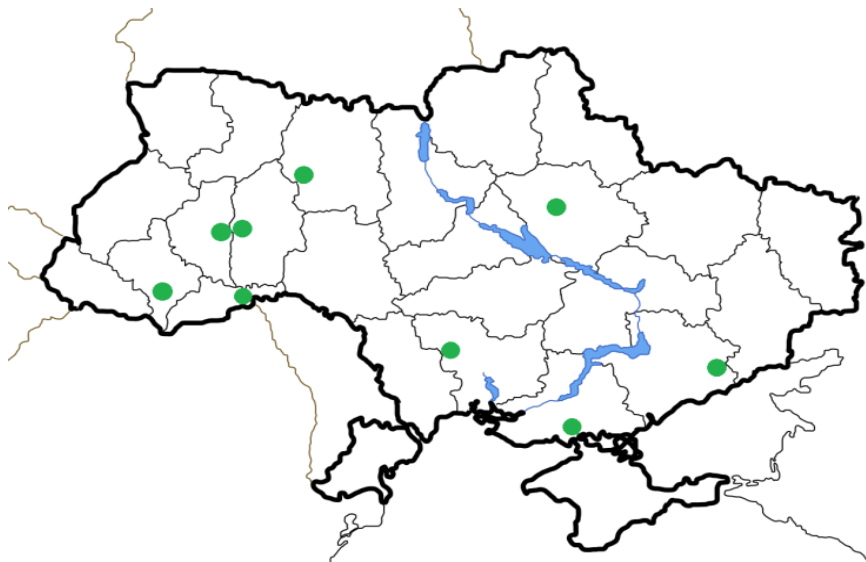
Фокус-групові дискусії за участю представників керівних органів ОТГ, працівників комунальних установ та інженерно-технічних працівників

Окрім збору даних за допомогою стандартизованої анкети, були організовані та проведені фокус-групові обговорення у 9 ОТГ, в яких загалом взяли участь 82 особи. Групові інтерв'ю дозволили дізнатися більше подробиць, реальних прикладів та способів вирішення щоденних проблем на рівні громад, виявити найпоширеніші перешкоди у запровадженні заходів з енергозбереження у щоденну практику.

Географічний розподіл місць проведення:

Фокус-групові обговорення у територіальних громадах дев'яти областей України дозволили дізнатися більше подробиць, реальних прикладів та способів вирішення щоденних проблем на рівні громад, виявити найпоширеніші перешкоди у запровадженні заходів з енергозбереження у щоденну практику.

- Житомирська область, Баранівська ОТГ
- Полтавська область, Пирятинська ОТГ
- Івано-Франківська область, Печеніжинська ОТГ
- Чернівецька область, Недобоївська ОТГ
- Хмельницька область, Волочиська ОТГ
- Тернопільська область, Підволочиська ОТГ
- Миколаївська область, Доманівська ОТГ
- Херсонська область, Присиваська ОТГ
- Запорізька область, Берестівська ОТГ

Кількість фокус-груп: 9
Загальна кількість учасників: 82

Учасники фокус-групового обговорення

Представники об'єднаних територіальних громад:

- голови громад
- заступники голів міських, селищних та сільських громад
- старости сіл
- секретарі та керуючі справами рад
- депутати міських, селищних та сільських рад
- керівники департаментів та відділів, відповідальні за питання енергозабезпечення громади/енергоменеджери
- інженери
- представники комунальних підприємств
- голови об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ)
- відповідальні особи бюджетних установ: шкіл, фельдшерсько-акушерських пунктів, бібліотек.

4. Результати дослідження

4.1. Правові підстави утворення та діяльності об'єднаних територіальних громад

Громади мають можливість самостійно формувати та впроваджувати енергетичну політику, ініціювати заходи з енергозбереження та перенаправляти заощаджені кошти на інші пріоритетні потреби. Це стало вагомим економічним стимулом та прискорило запуск інноваційних енергоощадних проектів на рівні громад.

Підвалини місцевого самоврядування в сучасній Україні було закладено у грудні 1990 року, коли Верховна Рада Української РСР ухвалила Закон «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування»¹. З прийняттям Конституції України 1996 року місцеве самоврядування отримало конституційний статус. Виклики щодо законодавчого забезпечення діяльності місцевого самоврядування привели до ухвалення у 1997 році базового Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»². Цей Закон, відповідно до положень Конституції України, визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування. Впродовж останніх двадцяти років до даного Закону внесено значні зміни, в тому числі і пов'язані з утворенням та діяльністю ОТГ. Ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування зробила можливим застосування її основних принципів, зокрема повсюдності та субсидіарності.

Поряд з прогресивним законодавством в Україні продовжувала діяти ще радянська система організації місцевого самоврядування та адміністративно територіальний устрій не змінювали з часів здобуття незалежності. У 1997 році був виданий Указ Президента України «Про Державну комісію з проведення в Україні адміністративної реформи»³. Указом Президента України від 1998 року «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні»⁴ затверджено Концепцію, що передбачала формування нової, сучасної системи місцевого самоврядування, запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою, зокрема, об'єднання невеликих територіальних громад, укрупнення самоврядних адміністративно-територіальних одиниць, утворення агломерацій населених пунктів, економічного районування; апробацію та запровадження у міській агломерації таких організаційних моделей управління, які б передбачали добровільне формування спільних органів

¹ Закон Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 року N 533-XII

² Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР

³ Указ Президента України «Про Державну комісію з проведення в Україні адміністративної реформи» від 7 липня 1997 року N 620/97

⁴ Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22 липня 1998 року N 810/98

управління та їх взаємозв'язки з органами місцевого самоврядування територіальних громад, що входять до агломерації на договірних умовах. Концепція заклала базові принципи нинішньої реформи самоврядування та децентралізації. Наближення виборів, спочатку до Верховної Ради України у 1998, а потім і Президентські вибори 1999 року, а також політична нестабільність у державі на зламі тисячоліття не дали змоги реалізувати Концепцію. Повернулися до реформи місцевого самоврядування тільки після Президентських виборів 2004 року. В умовах політичної турбулентності 2005 року було утворено Національну раду з питань державного управління та місцевого самоврядування, а 2006 року цей орган ліквідовано.

Прорив у реформі місцевого самоврядування та територіальної організації влади відбувся у 2014 році. Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 1 квітня 2014 року № 333-р схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі – Концепція). Концепція визначає напрямки, механізми, строки формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

4.2 Повноваження ОТГ та можливості їх виконання

Повноваження місцевого самоврядування — це визначені Конституцією і законами України, іншими правовими актами права і обов'язки територіальних громад, органів місцевого самоврядування із здійснення завдань та функцій місцевого самоврядування.

Відповідно до Європейської хартії про місцеве самоврядування основні повноваження місцевого самоврядування встановлює Конституція або закон. В Україні вони закріплені в загальному вигляді у ст. 143 Основного Закону, а деталізовані в Законі "Про місцеве самоврядування в Україні", а також у галузевому законодавстві — Законах "Про основи містобудування", "Про транспорт", "Про житлово-комунальні послуги", "Про освіту", "Про пожежну безпеку", у земельному, лісовому, водному кодексах України та інших правових актах.

Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" визначає власні (самоврядні) і делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Визначені законодавством повноваження ОТГ так чи інакше перетинаються зі сферою управління енергією. Повноваження ОТГ у сфері управління енергією є безпосередні та опосередковані.

До безпосередніх послуг належать:

- надання житлово-комунальних послуг (водо-, тепло-, газопостачання, водовідведення, управління відходами);
- організація роботи громадського транспорту;
- розвиток міської інфраструктури: утримання та будівництво доріг, благоустрій.

До опосередкованих послуг у сфері управління енергією належать:

- соціальна допомога;
- надання адміністративних послуг;
- дошкільна та середня освіта;
- первинна медико-санітарно допомога;
- культура та спорт.

Надання вищевказаних послуг відбувається у будівлях, утримання яких відбувається за рахунок місцевих бюджетів. До повноважень ОТГ у бюджетних будівлях входить контроль за відповідними температурним режимом, санітарними нормами.

На жаль, сучасні бюджетні будівлі в Україні є енергозатратними. Враховуючи постійні тенденції зростання цін на енергоносії і те, що частка видатків міського бюджету на їхнє придбання постійно збільшується, виникає загроза неспроможності ОТГ утримувати в належному стані самі будівлі та їхні мережі, а також забезпечувати комфортні умови перебування в будівлях, котрі надають послуги населенню.

Енергетичний менеджмент діяльність, що спрямована на забезпечення раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів для оптимізації обсягів енерговитрат.

4.3 Система енергоменеджменту в об'єднаних територіальних громадах

Енергетичний менеджмент – процес управління енергоресурсами для забезпечення їх раціонального та ефективного використання. Призначення енергоменеджера – ключової особи, відповідальної за ефективне впровадження, систематизацію інформації, моніторинг та координацію діяльності в сфері енергопостачання та енергозбереження, є важливою умовою для злагодженої та ефективної роботи всієї енергетичної системи громади. Наразі, лише 13% опитаних зазначили, що в їхній громаді призначено енергоменеджера. В більшості громад частково функції енергоменеджера виконують інші працівники. У багатьох громадах, один із заступників голови громади курує роботу енергетичного сектора.

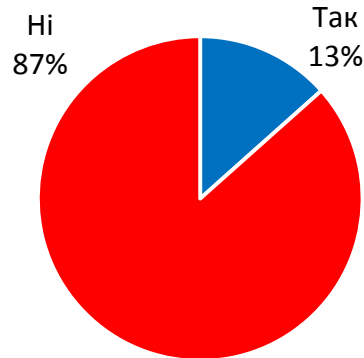

Рис. 4. Наявність енергоменеджера в ОТГ

Рис. 5. Структура місця роботи енергоменеджера

У громадах, де запроваджено таку посаду, енергоменеджер працює у різноманітних структурних підрозділах: у відділі житлово-комунального господарства, відділі економічної політики або у комунальному підприємстві.

Фахівці на яких покладені функції енергоменеджера займають в ОТГ різні посади: від головного спеціаліста профільного відділу до заступника голови громади та директора комунального підприємства. Запровадження системи енергоменеджменту в громадах регламентовано місцевими нормативними документами, як правило це розпорядження міського голови. Повноваження енергоменеджерів повинні бути затверджені в їх посадових інструкціях. Згідно з відповідями респондентів, таку вимогу виконано в 17% громад. Під час фокус-групового обговорення представники громад зазначали про необхідність запровадження посади енергоменеджера, але головною проблемою вважають не лише відсутність посади, а й недостатній рівень кваліфікації персоналу. Результати опитування показали, що система енергоменеджменту в більшості об'єднаних територіальних громадах перебуває на стадії започаткування.

Більшість громад в той чи інший спосіб звітують щодо використання енергії. Найчастіше про обсяги використаної енергії та інші результати енергомоніторингу регулярно звітують на оперативних та тематичних нарадах або на запит голови громади. Проте 22% громад зазначили, що не доповідають голові громади про результати енергомоніторингу. Звітування перед депутатами на сесіях ради відбувається з різною періодичністю – від щоквартально до одного разу на рік, в 30% громад не практикують звітування перед депутатами. Щомісячно відбуваються і тематичні наради. Респонденти зазначили, що щорічне звітування перед

громадськістю відбувається у більшості громад (53%). В тих громадах, які частіше звітують перед головою та депутатами, як правило, добре налагоджена і комунікація з мешканцями громади. Водночас майже в третині опитаних громад звітування перед мешканцями не проводиться.

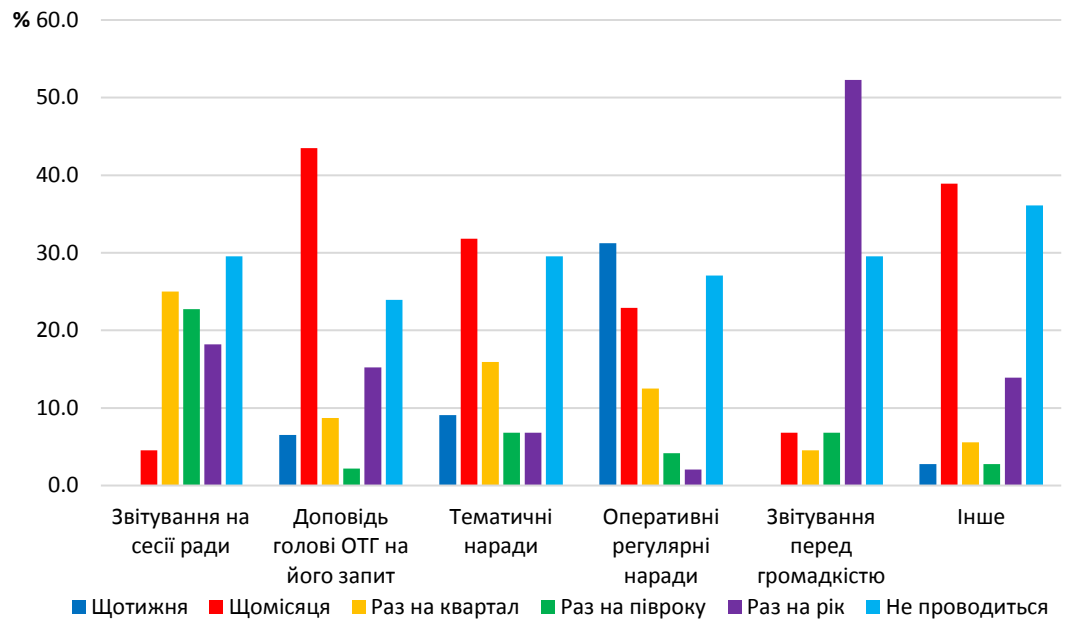

Рис. 6. Періодичність звітування про використання енергії в ОТГ

В більшості громад існує певний досвід та практика стратегічного планування, участі в розробці стратегій розвитку регіону, свого населеного пункту або громади. В багатьох випадках розробка довготривалих планів та стратегій відбувалася за участі громадських організацій та міжнародних проектів.

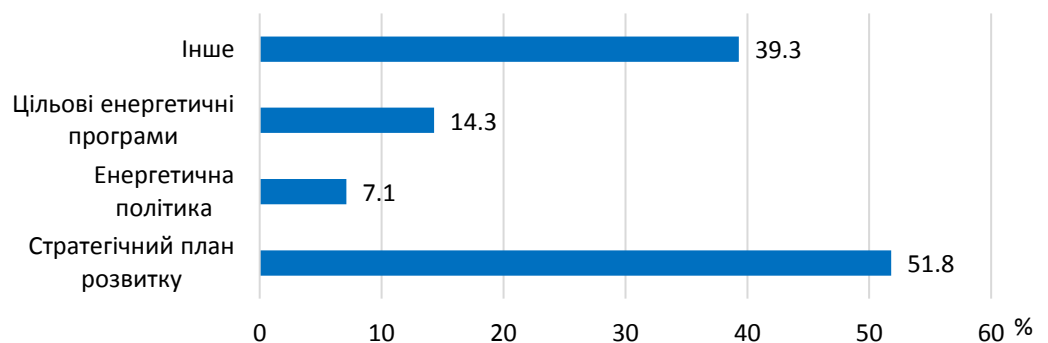

Рис. 7. Наявність стратегічних документів, які визначають засади енергетичної політики громади

Більше половини опитаних (52 %) вже мають або завершують розробку стратегічних планів розвитку громади, у 7% громад вже розробили

енергетичну політику, а у 14% громад є цільові енергетичні програми. Плани соціально-економічного розвитку розробляють близько 40% громад, які взяли участь в опитуванні. Більшість цих документів є відкритими, з ними можна ознайомитись на сайтах громад. Хоча енергетичну політику викладену в окремому документі мають лише 7% громад, більшість стратегічних планів розвитку містять цілі та завдання щодо оптимізації енергоспоживання та запровадження енергозберігаючих технологій.

4.4 Практика застосування енергомоніторингу

На відміну від запровадження систем енергоменеджменту, енергомоніторинг у об'єднаних територіальних громадах проводять більш активно. Так, майже 69% респондентів підтвердили, що проводять енергомоніторинг спожитої енергії. Систематично здійснюють заміри витрат енергії в більшості будівель новоутворених громад. У ОТГ нараховують різну кількість бюджетних будівель. Більшість з них не перевищує 50 будівель (85%) та від 50 до 100 будівель (11%). І тільки в окремих ОТГ ця кількість є більшою ніж 100 будівель (4%).

Енергомоніторинг — регулярний збір та аналіз інформації про споживання енергоносіїв для опалення та витрат електроенергії. Енергомоніторинг передбачає створення та підтримку електронної бази даних установ, які перебувають у власності громади, з інформацією про технічні параметри будівлі, систему теплозабезпечення, систему водопостачання, водовідведення, зовнішнього та внутрішнього освітлення.

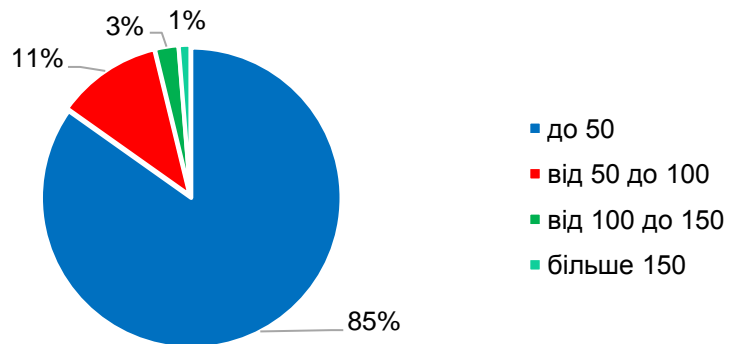

Рис.8. Загальна кількість бюджетних будівель в ОТГ

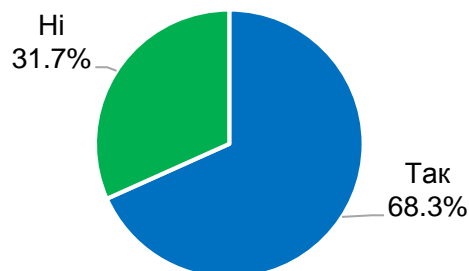

Рис.9. Проведення енергомоніторингу в ОТГ

За результатами моніторингу споживання ПЕР натуральні показники аналізують 81 відсоток громад, а 74 відсотки аналізують фінансові показники. Інші показники в аналіз практично не включають.

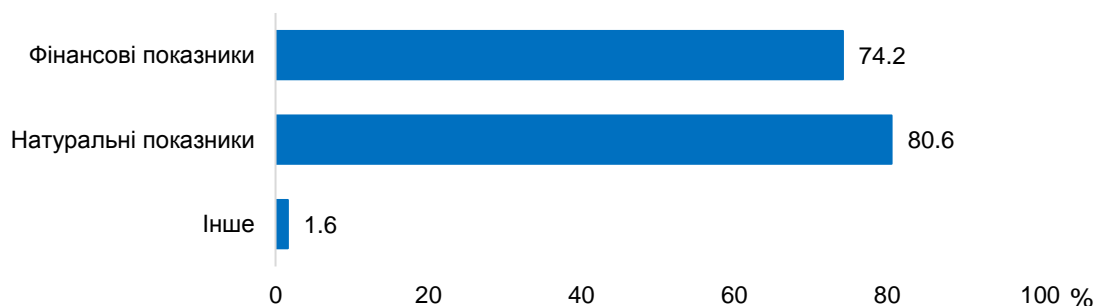

Рис.10. Аналізовані показники використання енергоресурсів

Вхідною інформацією для проведення енергомоніторингу є показники лічильників в бюджетних установах (майже 90% респондентів) та рахунки на оплату енергоносіїв (70% опитаних громад). Половина опитаних зазначили, що аналізують нормативи (ліміти) споживання. Під час перевищення ліміту в громадах вдаються до обмежень у використанні енергії, навіть якщо ці обмеження призводять до неналежних санітарних умов, нижчої температури в приміщеннях, недостатнього освітлення. Окремі громади також аналізують кліматичні умови, санітарні норми тощо. Повністю відсутній енергомоніторинг лише в 4% опитаних громад.

Рис.11. Джерело інформації для енергомоніторингу в будівлях бюджетної сфери

Бюджетні заклади в об'єднаних громадах обладнані лічильниками обліку енергії: від 75 до 100% бюджетних будівель у 87% опитаних громад. Тільки чотири громади зазначили, що лічильниками обліку енергії обладнано менше 10 % бюджетних установ.

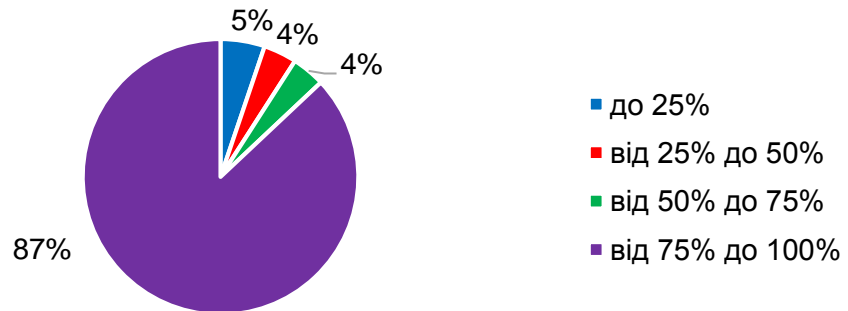

Рис.12. Частка будівель бюджетної сфери обладнаних лічильниками обліку енергії

Інформацію для проведення енергомоніторингу збирають щомісячно у 73% опитаних громад. В інших громадах збір інформації відбувається частіше - щоденно (8%) та щотижнево (5%). В решті громад моніторинг проводиться щоквартально або моніторинг не проводиться (6%) на постійній основі.

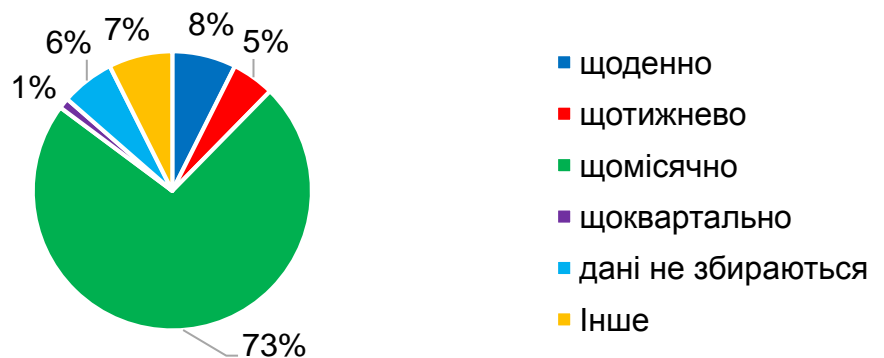

Рис.13. Періодичність збирання інформації для енергомоніторингу в бюджетних будівлях

Для аналізу даних щодо спожитої енергії у бюджетних будівлях найчастіше використовують таблиці Excel (58%) або не використовують жодного програмного забезпечення (38%). Лише декілька громад зазначили, що використовують спеціалізоване програмне забезпечення (Енергоплан, Енергобаланс та uMuni). В багатьох громадах не тільки не використовують спеціальне програмне забезпечення, але й не знають про такі програми та їхні можливості. Доступ до нового програмного забезпечення та навчання персоналу також були зазначені серед пріоритетних потреб громад під час фокус-групових обговорень з командами об'єднаних територіальних громад.

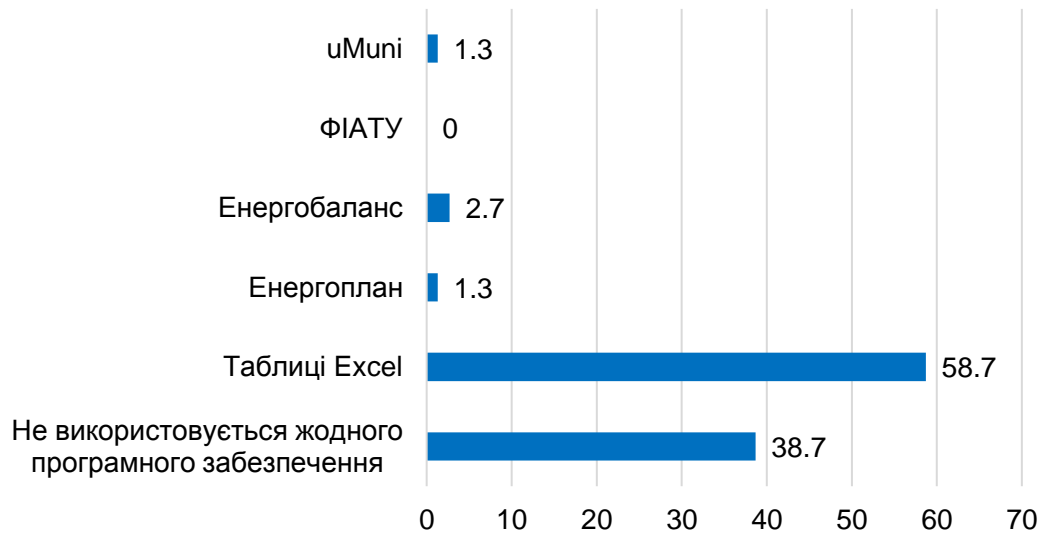

Рис.14. Використання програмного забезпечення для аналізу споживання енергоресурсів у бюджетних будівлях ОТГ

4.5 Участь ОТГ у енергетичних програмах та проектах

Більше половини опитаних громад зазначили про досвід участі або співпрацю з міжнародними або національними проектами та ініціативами в галузі енергоефективності та енергозбереження: 28% у міжнародних та 25% у національних програмах та проектах.

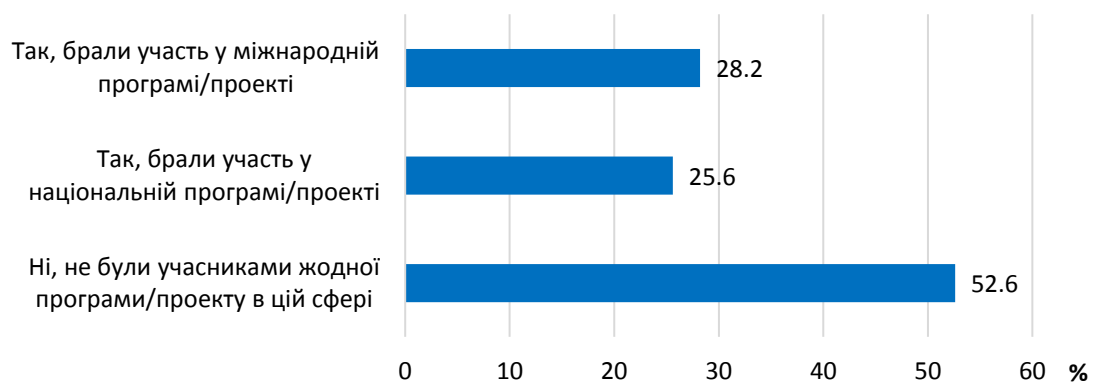

Рис. 15. Досвід участі у міжнародних або національних програмах/проектах з питань енергозбереження, ефективного управління енергоспоживання

Угода мерів

провідна ініціатива, започаткована Європейським Союзом, котра охоплює місцеві та регіональні органи влади, які беруть на себе добровільні зобов'язання підвищувати енергоефективність та нарощувати використання відновлювальних джерел енергії на своїх територіях. Слідуючи цим зобов'язанням підписанти Угоди прагнуть скоротити власні викиди CO2 щонайменше на 40% до 2030 року, сприяючи, таким чином, розвитку екологічно орієнтованої економіки та підвищенню якості життя.

Європейська ініціатива «Угода мерів» є однією з найбільш відомих учасникам опитування - 73% знають про Угоду мерів і 23% є її підписантами, 32% обізнані але ще не визначились з членством в цій ініціативі, 17% готуються до підписання даної ініціативи. Близько третини респондентів не обізнані про дану ініціативу. В Україні підписантами Угоди вже стали 112 міст. Популярність цієї ініціативи підтверджує, що керівництво міст та громад визнає і підтримує цілі та завдання Угоди та пропонувані в ній способи вирішення проблеми надмірного енергоспоживання – розробка Планів дій сталого енергетичного розвитку та клімату, механізми ретельного обліку споживання та запровадження реєстрів кадастрів викидів, підвищення професійних навичок енергоменеджерів та просвітницьку роботу з мешканцями громад. Наявність та робота структур підтримки Угоди також сприяє популяризації та розширенню ініціативи в Україні. Інформацію про Угоду мерів поширюють багатьма способами, головними джерелами інформації про Угоду Мерів для представників ОТГ є семінари, конференції, сайт Угоди мерів, а також інформація з обласних державних адміністрацій.

Рис.17. Джерела інформації про Угоду Мерів для представників ОТГ

Громади підписанти Угоди мерів відзначили заходи для виконання завдань Угоди: найчастіше проведення кампаній з підвищення проінформованості мешканців громади (58%) та запровадження посади енергоменеджера (41%). Меншого прогресу вдалося досягнути у виконанні більш складних завдань - підготовки базових кадастрів викидів (БКВ) та планів дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕРІК).

Близько половини опитаних громад брали участі у міжнародних та національних програмах з посилення енергоефективності та енергозбереження, в тому числі проектах за підтримки Державного фонду регіонального розвитку. Це дозволило зменшити енергоспоживання та бюджетні витрати на оплату енергоносіїв, поліпшити санітарні умови в закладах освітньої та медичної сфери.

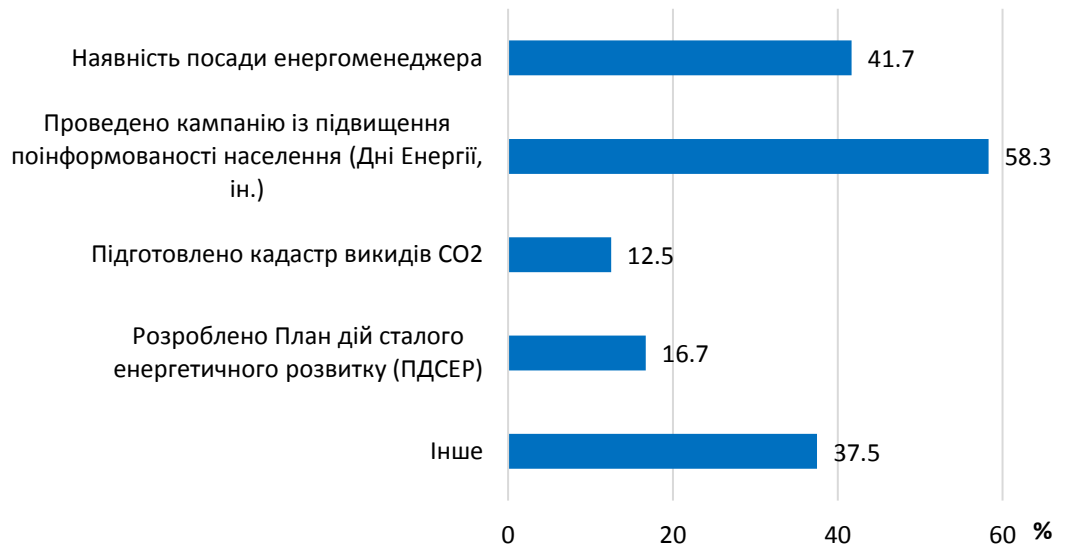

Рис.18 Проведені заходи для участі для виконання Угоди мерів

Розробка та впровадження ПДСЕРІК вимагає відповідної професійної підготовки та досвіду, якої часто не вистачає, особливо представникам органів управління у малих містах та громадах. Для підтримки громад у розробці стратегічних документів в сфері енергозбереження необхідний консультаційний супровід фахівців - за це висловились 78% опитаних. Більше половини громад висловили побажання щодо участі у спеціалізованому навчанні (55%). Третьою за пріоритетністю позицією (50%) є стажування в громадах котрі вже розробили, затвердили та успішно впроваджують Плани дій сталого енергетичного розвитку.

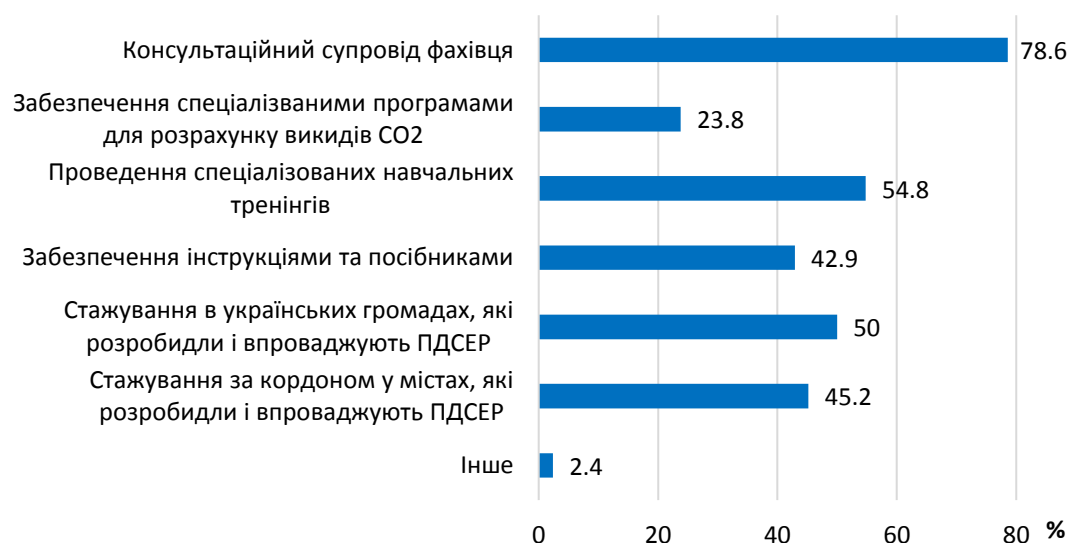

Рис.19. Необхідна підтримка для підготовки і впровадження ПДСЕРІК

Участь та реалізація проектів та програм з енергозбереження у громадах дозволило залучити кошти та здійснити реновацію будівель закладів

бюджетної сфери, які перебувають на балансі громади. В багатьох громадах завдяки проектам утеплють будинки бюджетної сфери (84%), замінили газові котли на твердопаливні (39%), здійснили утеплення житлових будинків - замінили вікна, утеплють фасади, дахи (22%), ініціювали місцеві програми з енергозбереження (11%), встановили індивідуальні теплові пункти (8,5%). Декілька громад також повідомили про підтримку та запровадження програм пільгового кредитування для придбання та здійснення заходів з енергозбереження (4 %).

Рис.20. Результати реалізації проектів та програм з енергозбереження

На думку представників громад більшість заходів мали позитивний ефект. Керівництво 73% опитаних громад, насамперед, відзначило зменшення обсягів енергоспоживання, 75% опитаних повідомили про менші витрати з бюджету на утримання закладів соціальної, медичної та освітньої сфери. Через значне подорожчання енергоносіїв, економія в грошовому еквіваленті не була так відчутна, але за відсутності заходів з енергозбереження витрати на опалення могли зрости в декілька разів. Крім того, 55% громад підтвердили підвищення комфорту (комфортний температурний режим, краще освітлення тощо). Під час більш детального обговорення у фокус-групах учасники також наводили декілька прикладів неуспішного впровадження заходів з енергозбереження в рамках проектів: встановлення дорогого обладнання без належної підготовки технічного обслуговуючого персоналу, встановлення нового опалювального обладнання з вищим ККД, але без належного утеплення приміщень. Такі заходи не призвели до покращення ситуації, але частково були профінансовані коштом місцевих бюджетів.

Рис. 21. Результати впровадження проектів та програм з енергозбереження

Зменшення енергоспоживання неможливо досягнути без зміни споживацьких звичок та поведінки мешканців. В громадах зазначили про спроби організувати та провести інформаційно-просвітницькі заходи. Проте, на думку опитаних, залучити мешканців до участі у заходах з енергозбереження в громаді та об'єднання зусиль доволі складно. Найвища активність мешканців стосується впровадження заходів у власних будинках, помешканнях. Інтерес до заходів з енергозбереження у громадських місцях та бюджетних установах є доволі низьким. Найменш активними є мешканці у проведенні просвітницьких акцій з популяризації енергоефективності. Більш детально активність мешканців громад у заходах з енергозбереження проілюстровано на графіку (Рис.19). Частково відсутність інтересу до об'єднання зусиль для участі у заходах з енергозбереження у багатоквартирних будинках пояснюється тим, що майже половина опитаних громад є сільськими та селищними і практично не мають багатоквартирних будинків. Проте, навіть в міських громадах де такі будинки є і власники квартир увійшли до об'єднання співвласників (ОСББ), домовитися про спільні дії, додаткові кошти на утеплення або ремонт будинку, все ще дуже складно. Мешканці більш охоче інвестують у покращення своїх окремих квартир, не враховуючи переваги та економію, яку можуть дати спільні дії.

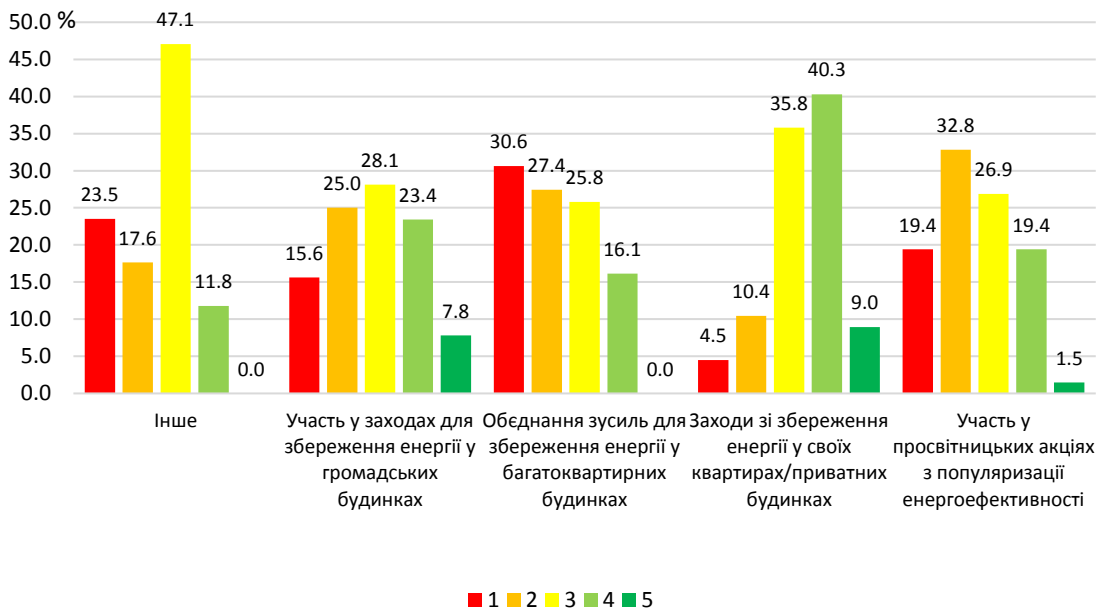

Рис.22. Активність мешканців у заходах з енергозбереження (1 – зовсім не активні, до 5 – дуже активні)

4.6 Головні потреби ОТГ для вдосконалення системи управління енергією на місцевому рівні

В даному розділі представлений детальний аналіз потреб громад та представників різних цільових груп у технічній підтримці, професійному навчанні та консультаційному супроводі. Головна потреба, про яку зазначали у всіх без винятку громадах, як під час опитування так і під час фокус-групових обговорень - фінансові ресурси. Житлово-комунальна сфера та утримання будівель бюджетної сфери поглинають лівову частку бюджетів громад, що не залишає коштів для бюджету розвитку.

Про необхідність додаткових фінансових ресурсів для впровадження системи енергоменеджменту у територіальних громадах висловились 79% респондентів. Не менш важливим (73%) представники громад вважають консультаційний супровід фахівців, так стажування в інших ОТГ визнали пріоритетом близько – 70% респондентів і майже половина опитаних підтвердили важливість проведення спеціалізованих тренінгів.

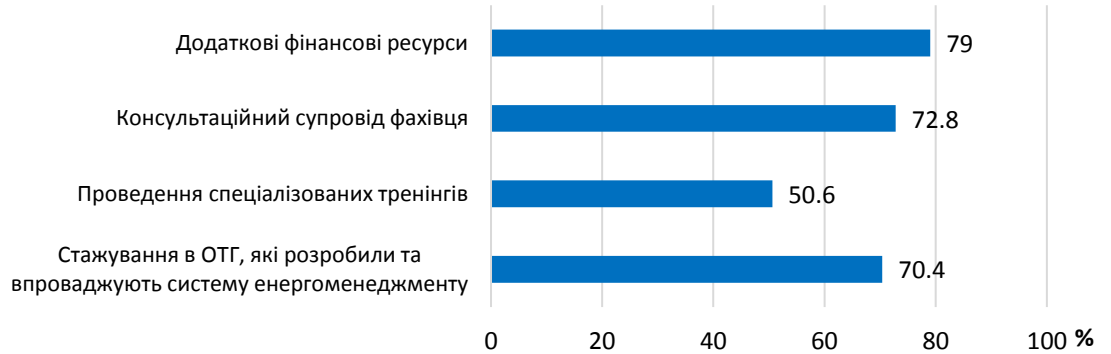

Рис.23. Пріоритетність потреб ОТГ для впровадження системи енергоменеджменту

Для запровадження системи енергомоніторингу, та для її вдосконалення ОТГ, насамперед, потребують доступ до спеціалізованого програмного забезпечення. За це висловились 65% опитуваних. Додаткові фінансові ресурси потребують 62 % опитаних, а 59 % опитаних потребують стажування в інших громадах та консультаційний супровід фахівців. За проведення спеціалізованих тренінгів висловились 40% опитаних та 37% опитаних наголосили на необхідності забезпечення посібниками та інструкціями.

Рис.24. Пріоритетність потреб ОТГ для впровадження системи енергомоніторингу

Для впровадження енергоефективних проектів в ОТГ необхідно додаткові фінансові ресурси. За це висловились 81 відсоток опитаних. Однією з проблем впровадження проектів респонденти бачать відсутність підготованого персоналу (57 відсотків) та необхідність супроводу проектів зовнішніми консультантами (57 відсотків). За потребу у підготовленому персоналі для проведення енергоаудитів та підготовленому персоналу з управління проектами висловились 37 відсотків опитаних.

Рис.25. Пріоритетність потреб ОТГ для впровадження енергоефективних проектів

На запитання – для кого необхідно розробити та провести навчання в першу чергу – представники ОТГ відзначили заступників голови громади та керівників структурних підрозділів. За це висловилися 75 відсотків опитаних. 48 відсотків опитаних висловились за навчання представників комунальних підприємств. За те, щоб першочергово навчати голів громад висловились 42 відсотки опитаних.

Найменше, близько третини, респондентів відзначили енергоменеджерів та представників громадськості, ще менше представників ОСББ.

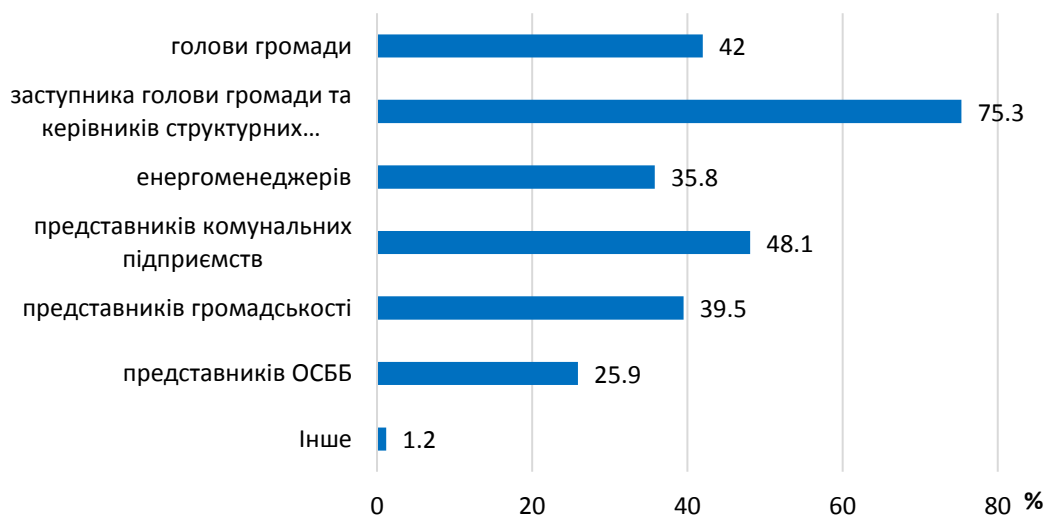

Рис.26. Пріоритетність проведення навчання для різних цільових аудиторій

Щодо періодичності з якою доцільно проводити навчання на енергоефективну тематику, то представники ОТГ відзначили наступне. Для голів громад навчання доцільно проводити один раз на рік (45 відсотків респондентів), максимум двічі на рік (32,5 відсотків). Більша періодичність навчання голів громад для представників ОТГ виглядає як неефективна.

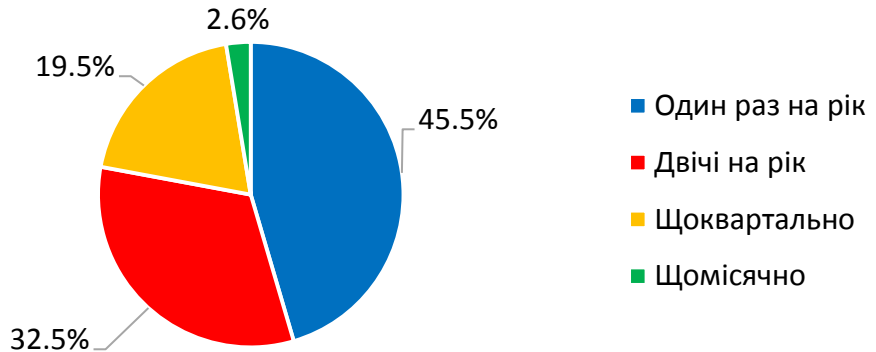

Рис.27. Пропозиції щодо періодичності навчання голів громад

Основний наголос у навчанні (найвища періодичність) пропонується для заступників голів громад та керівників структурних підрозділів. 42 відсотки за те, щоб таке навчання проводити двічі на рік, а 25 відсотків за щоквартальне навчання. Очевидно, що щомісячне навчання заступників голів та керівників представниками ОТГ вважається за недоцільне.

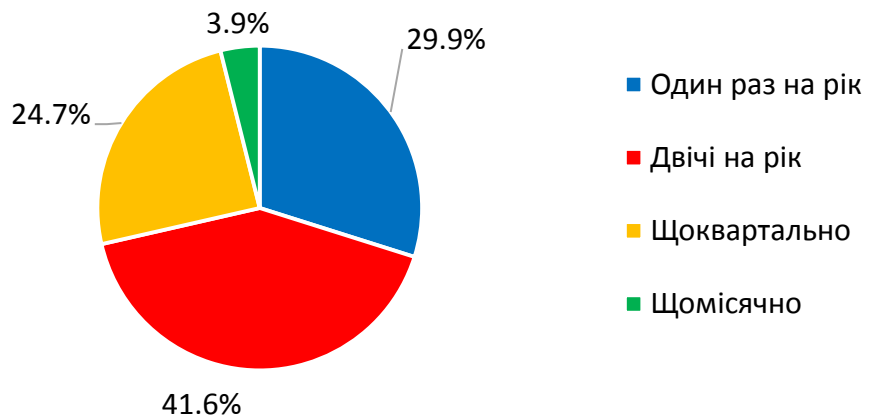

Рис.28. Пропозиції щодо періодичності навчання заступників голови громади та керівників структурних підрозділів

Щодо періодичності навчання енергоменеджерів ОТГ, то думки респондентів розділилися. Найбільше вони виступають за щоквартальне навчання (33,8 відсотків). Досить високий відсоток (27,7) висловились за щомісячне навчання. Це говорить про високу потребу у навчанні саме цієї категорії працівників ОТГ. Тридцять відсотків респондентів висловились за один-два рази на рік проводити навчання цієї категорії службовців. Причина, на нашу думку, полягає в тому що третина респондентів не знайома з системою енергоменеджменту і функціоналом енергоменеджера загалом.

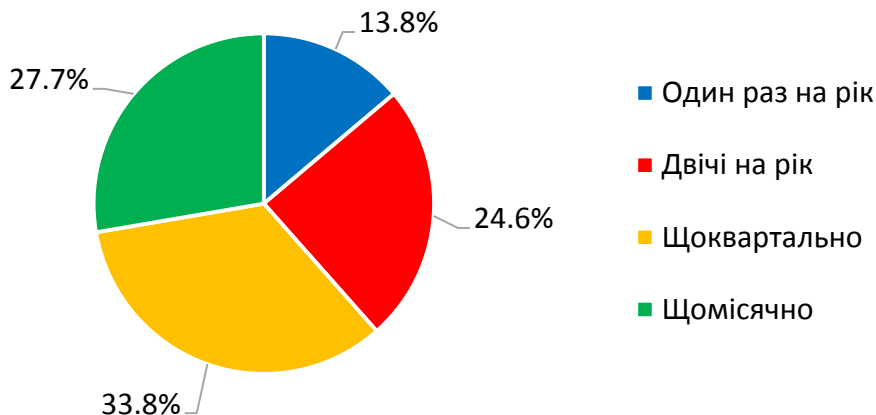

Рис. 29. Пропозиції щодо періодичності навчання енергоменеджерів

Щодо представників комунальних підприємств, то періодичність навчання працівників комунальних підприємств респонденти визначили досить різноманітно. Майже 25 відсотків респондентів за те щоб їх навчати один раз на рік або щоквартально. За те, щоб таке навчання проводити двічі на рік висловились 33 відсотки респондентів. Частина респондентів виступають за те, щоб таке навчання проводити щомісяця.

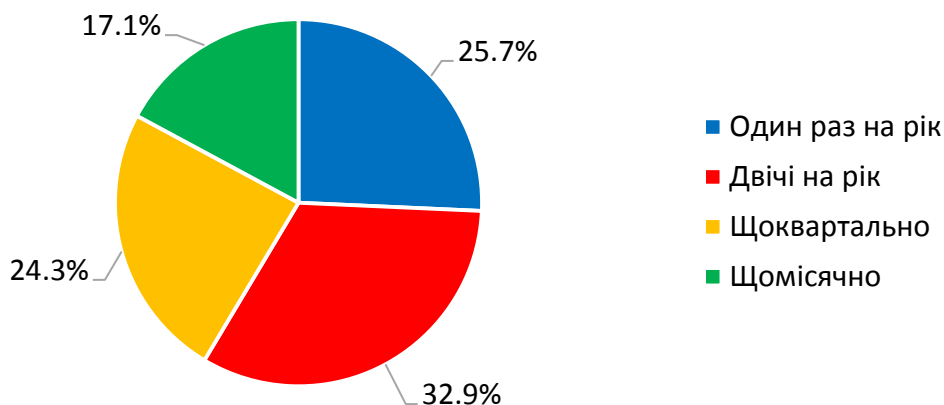

Рис.30. Пропозиції щодо періодичності навчання представників комунальних підприємств

Щодо навчання представників ОСББ, то більше половини респондентів відзначили про доцільність одного двох заходів на рік. Натомість 17 відсотків за те, щоб таке навчання проводилось щомісячно. Причина полягає, в тому, що ОСББ є тільки у частині опитаних громад. Саме для них таке навчання є важливим (щомісячно). Для громад, де немає багатоквартирних будинків, найбільш прийнятним варіантом відповіді є один раз на рік.

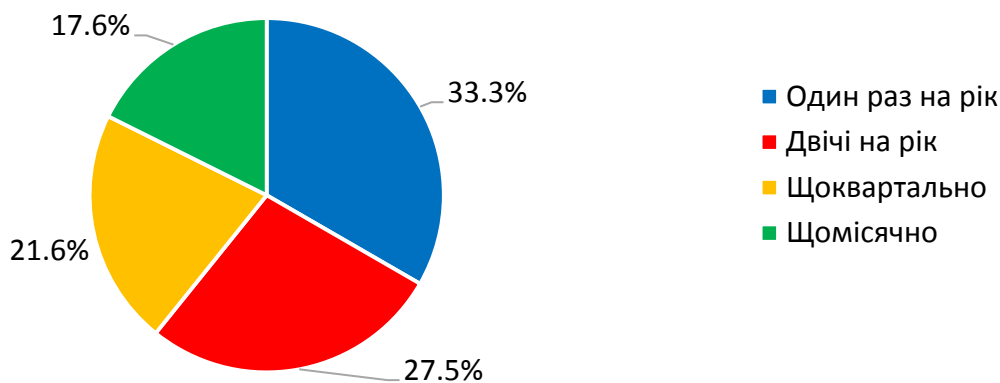

Рис.31 Пропозиції щодо періодичності навчання представників ОСББ

Щодо періодичності навчання громадськості, то респонденти не вважають за доцільно досить активно (з високою періодичністю) проводити навчання. 77 відсотків опитаних за те, щоб таке навчання проводити не частіше 1-2 рази на рік. Одна з причин такої відповіді полягає в тому, що респонденти не прив'язують тему управління енергією до навчання представників громадськості.

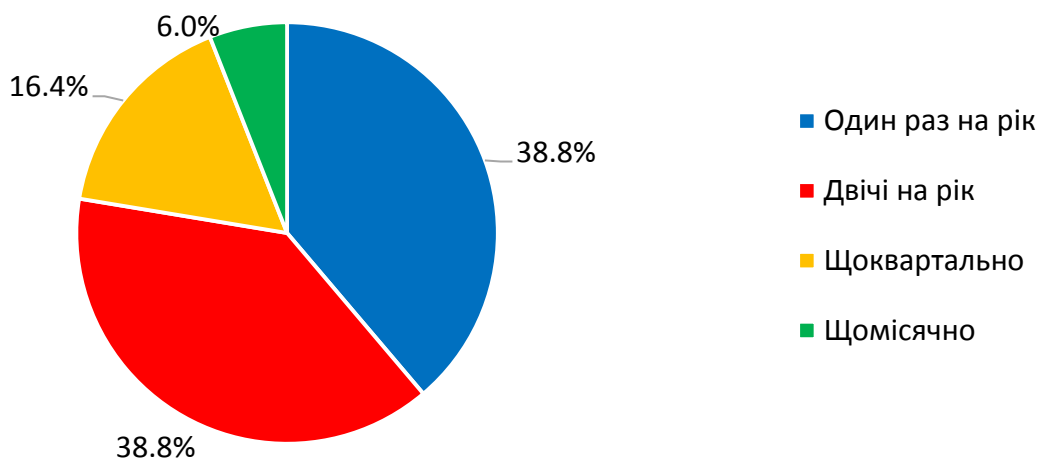

Рис.32. Пропозиції щодо періодичності навчання представників громадськості

Щодо запропонованої тематики навчання, то для голів громади респонденти вважають топовою темою фінансування проектів та залучення коштів. До пріоритетних тем респонденти відносять розробку ПДСЕРів, розробка цільових програм з енергоефективності та організація системи енергетичного менеджменту. Найменше зацікавлення викликають теми ефективного управління житловим фондом, енергетичного моніторингу та впровадження енергосервісу в ОТГ.

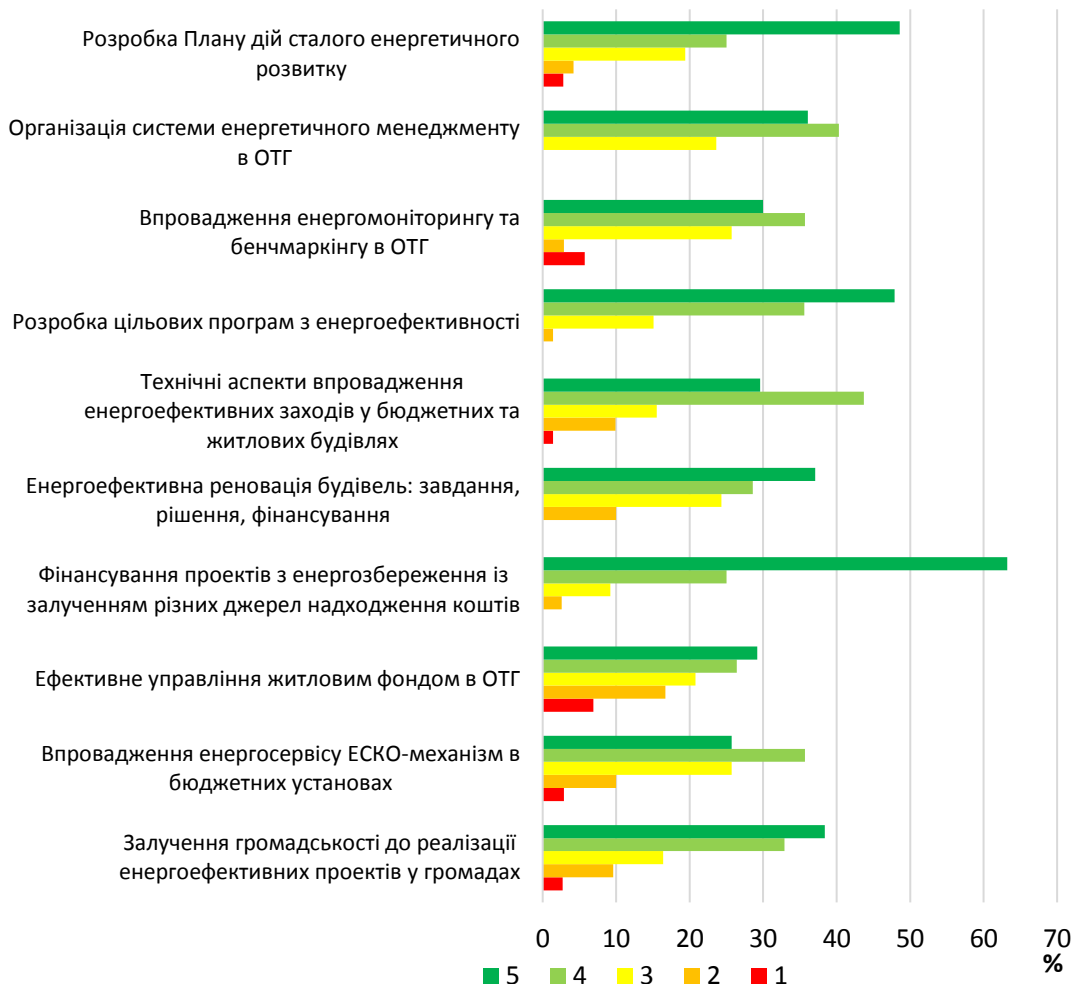

Рис.33. Актуальність тематики навчальних семінарів для голів громад

Для заступників голови громади та керівників структурних підрозділів найбільш актуальними темами є фінансування проектів з енергоефективності, розробка цільових програм, а також організація системи енергетичного менеджменту. Дана тематика співпадає з тематикою для голів громад. Це означає, на нашу думку, що голови громад та їх заступники формують єдину цільову аудиторію. На відміну від пріоритетів навчальних тем для голів громад, категорія котру ми аналізуємо вважаємо пріоритетними теми з технічних аспектів впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях, впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу та енергоефективну реновацію будівель. Така ситуація пояснюється тим, що дана цільова аудиторія в одним випадках наближена до тематики призначеної для голів громад, а в інших вона схиляється до тематики окресленої для енергоменеджерів та представників комунальних підприємств. Найменш актуальними на думку респондентів є теми з управління житловим фондом та впровадження енергосервісу.

Рис.34. Актуальність тематики навчальних семінарів для заступників голови громади та керівників структурних підрозділів

Для енергоменеджерів найбільш актуальними темами є організація систем енергетичного менеджменту, енергомоніторингу та бенчмаркінгу та розробка цільових програм з енергоефективності. Найменш актуальними вже традиційно є тема енергосервісу, управління житловим фондом, та залучення громадськості. Певну зацікавленість викликають технічні теми та фінансування проектів. Пріоритети тематики для енергоменеджерів в окремих питання є унікальними для даної цільової аудиторії (ключові теми енергоменеджмент та енергомоніторинг), а з іншого боку вони є валентними для цільової аудиторії представників комунальних підприємств. Тематами, спільними для енергоменеджерів та керівництва громад є розробка ПДСЕР та фінансування проектів з енергозбереження.

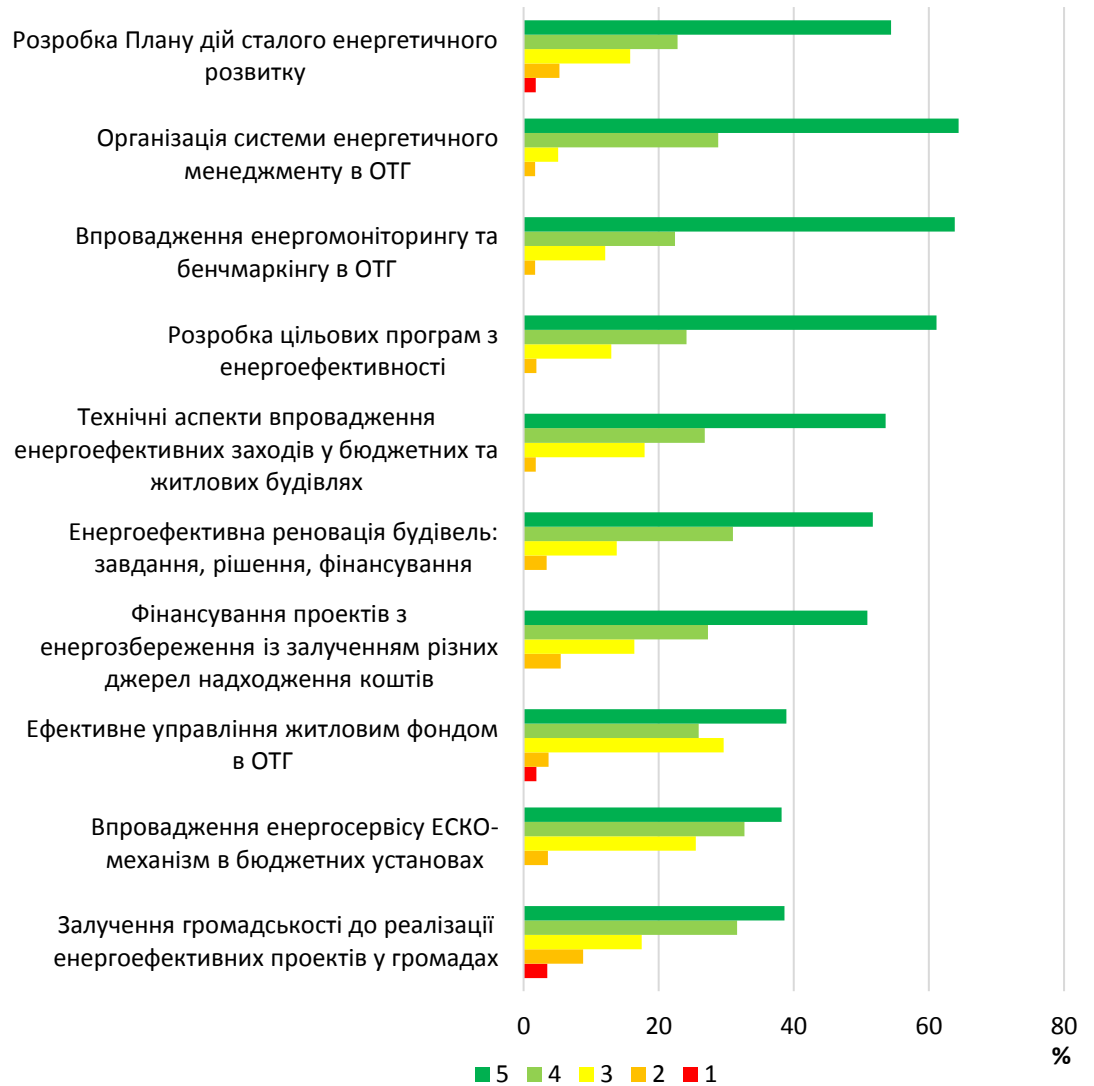

Рис. 35. Актуальність тематики навчальних семінарів для енергоменеджерів

Щодо працівників комунальних підприємств, то на думку респондентів найбільш актуальними темами є технічні теми. Зокрема, технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях, енергоефективна реновація будівель та ефективне управління житловим фондом. Найменш актуальними є тренінги пов'язані з розробкою ПДСЕР, організацією системи енергоменеджменту та енергомоніторингу.

Рис. 36. Актуальність тематики навчальних семінарів для представників комунальних підприємств

Для нечисельних представників ОСББ в громадах на думку респондентів найбільш актуальними є теми: управління житловим фондом, фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів та енергоефективна реновація будівель. Варто відзначити, що для даної цільової аудиторії актуальною є тема залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів. Найменш актуальною є тема розробки ПДСЕР.

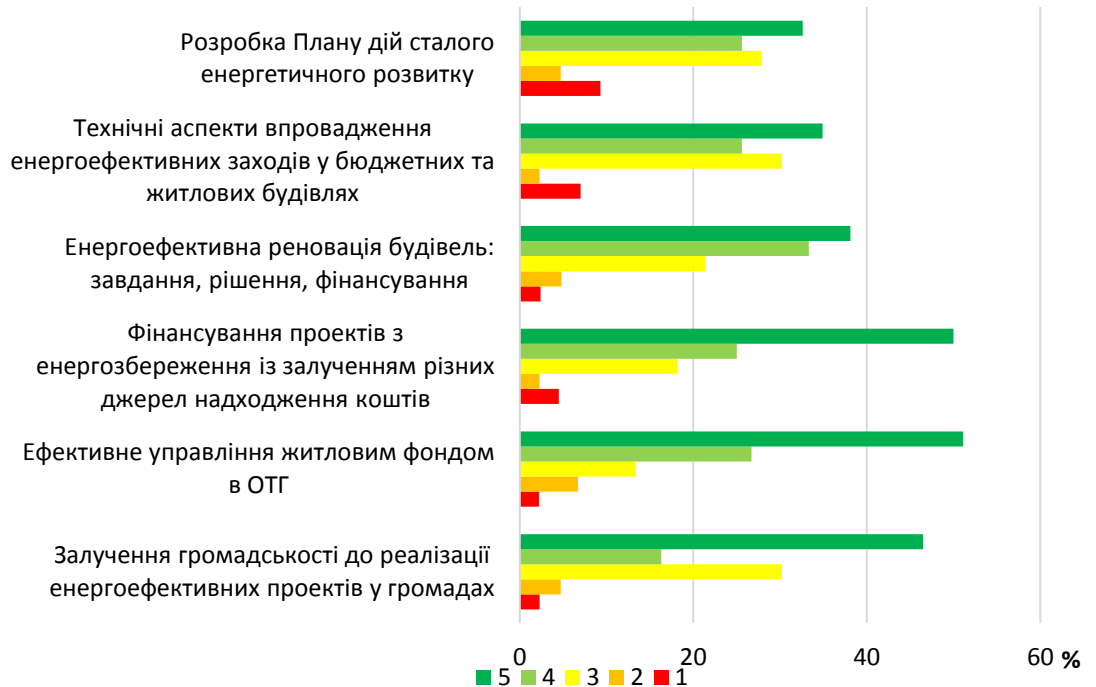

Рис. 37. Актуальність тематики навчальних семінарів для представників ОСББ

Для мешканців громади, на думку респондентів, найбільш актуальною, очевидно, є тема залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах. А також було відзначено тему енергоефективної реновації будівель. Найменш актуальною стала тема розробки плану дій сталого енергетичного розвитку.

Щодо консультаційного супроводу фахівцями 81 відсоток респондентів відзначив розробку ПДСЕР та розробку цільових програм з енергоефективності. Більше половини опитаних виділили необхідність консультацій щодо налагодження системи енергетичного менеджменту та енергомоніторингу (58 відсотків), а також розробка схем оптимізованого водопостачання та водовідведення. Найменш затребуваними для консультування є теми з питань енергоефективності власників приватних будівель, а також розробка схем оптимізованого теплопостачання.

Рис. 38. Актуальність напрямків консультаційного супроводу

Результати фокус-групового обговорення

1. Житомирська область, Баранівська ОТГ, місто Баранівка

Обговорення 26 квітня 2017 р.

Ситуація в громаді

Баранівська міська об'єднана територіальна громада налічує 24100 мешканців, які проживають в 1 місті, 1 селищі та 32 селах. Бюджетним коштом утримується 20 шкіл, 19 дитячих садочків, 12 будинків культури та 3 заклади позашкільної освіти, включаючи дитячо-юнацьку спортивну школу. Серед медичних закладів – 5 амбулаторій, 3 фельдшерсько-акушерські пункти, 8 фельдшерських пунктів.

У громаді є одне об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), яке налічує 35 об'єктів, – усі комунальні багатопверхові будинки належать до цього об'єднання.

В ОТГ немає централізованого тепlopостачання, є відомче. Водопостачанням громада забезпечена централізовано.

Головні проблеми та бачення їх вирішення

«Найболючіші точки» – комунальні установи, які залишаються на газовому опаленні, потребують переоснащення в забезпеченні іншими видами опалення. Найнагальніша ситуація в школах – заміна застарілих котлів. Громада не може здійснити дороговартісну модернізацію самотужки, тому розробила та подала проект до ДФРР, який передбачає заміну котлів на альтернативний вид опалення та термосанацію приміщення найбільшої школи-гімназії в ОТГ, де навчається 723 учні (загалом розрахована на 1223 дитини). В перспективах цього проекту на 2018 р.- заходи з енергозбереження Баранівської гімназії. У цій пропозиції за принципом співфінансування передбачені кошти НЕФКО, з яким є у громади вже є досвід успішної співпраці. В рамках участі у програмі НЕФКО в 2013-2014 рр. проведено капітальний ремонт дитячого садочка. Представники громади вважають, що внаслідок реалізації проектів з енергозбереження було зменшено споживання енергії на 40%. Окрім цього, розроблено й потребують фінансування ще 3 проекти:

- 1) термосанації адміністративного приміщення (3 млн. 200 тис. грн);
- 2) термосанації центрального дитсадка (вул. Звягельська);
- 3) проект на заміну вуличного освітлення – заміна ламп на світлодіодні (1 млн. 497 тис. грн.).

«Пишемо проекти, поки безрезультатно»

Посади енергomenеджера в громаді немає. Нормативні документи, які регламентують систему енергomenеджменту в ОТГ не ухвалено, окрім лімітів на використання електроенергії – згідно з чинним законодавством.

«Енергомоніторинг починаємо проводити зараз (громаду створено з 1 січня) в бюджетних установах, порівнюємо показники за попередні роки, проводимо аналіз. Показники збирають 1 раз на місяць»

На даний момент місто Баранівка не є підписантом Угоди мерів, але керівництво громади добре обізнано про цю ініціативу і розглядає можливість приєднатися до Угоди відповідно до нового плану на період до 2030 року. За підтримки Інституту громадянського суспільства громада розробляє стратегічний план розвитку ОТГ. Окремого документу, який визначає засади та цілі енергетичної політики громади не розробляють, але питання енергоефективності включено в майбутній стратегічний план розвитку.

«Те, що ми стараємося відійти від використання газу – це вже можна назвати певною концепцією... Газовщики сталять такі умови, що неможливо витримати, наприклад лічильники з дистанційною передачею даних... Торік перевели тільки 2 школи на опалення дровами й отримали понад 1 мільйон гривень економії»

Системного підходу до модернізації та енергозбереження у багатоквартирних будинках немає. Здебільшого мешканці самостійно роблять «точкове» утеплення окремих квартир, що є малоефективним. В громаді розуміють, що для належного ефекту потрібно повністю утеплювати багатоквартирний будинок, але низький прожитковий рівень населення не дозволяє інвестувати в ці заходи достатньо коштів. Є поодинокі ініціативи активістів будинку, наприклад, об'єднання зусиль для ремонту даху. Однак кожному будинку є 2-3 сім'ї, які не бажають нічого робити.

Головні потреби

1. Підготовка та навчання персоналу для проведення енергоаудиту.
2. Підготовка та навчання операторів нових котелень.
3. Необхідні фахівці з підготовки та управління енергетичними проектами.
4. ОТГ потребує консультаційної підтримки в написанні ПДЕСР.
5. Додаткові кошти та фінансові ресурси – найголовніше на сьогоднішній день.

2. Тернопільська область, Підволочиська ОТГ, селище Підволочиськ

Обговорення 27 квітня 2017 р.

Ситуація в громаді

Підволочиська селищна територіальна громада налічує 19610 мешканців. До складу ОТГ входить 23 населених пункти: Підволочиськ, Іванівка, Богданівка, Галушинці, Дорофіївка, Жеребки, Кам'янки,

Качанівка, Клебанівка, Мислова, Оріховець, Рожиськ, Староміщина, Супранівка, Турівка, Хмелиська, Чернилівка. За рахунок бюджету органів місцевого самоврядування утримуються: 17 загальноосвітніх навчальних закладів, 12 дошкільних навчальних закладів, 3 заклади позашкільної освіти, 35 закладів культури, 12 спортивних закладів, 17 фельдшерсько-акушерських пунктів, 4 амбулаторії та одна лікарня. В громаді створено 4 ОСББ.

До централізованого тепlopостачання належить будинок культури центру громади – Підволочиська, також планують підключити будинок школяра.

Головні проблеми та бачення їх вирішення

Обов'язки енергоменеджера виконує головний спеціаліст селищної ради.

Енергетична політика ОТГ окремо не прописана, але наявна в стратегічному плані розвитку громади, який наразі розробляється: насамперед, йдеться про вуличне освітлення та утеплення будинків.

«Громада розкидана всюди - треба кошти на освітлення»

«До нас пробують зайти – ставити сонячні батареї – 5 мегавт потужність»

Подано пропозицію до ДФРР на утеплення фасаду школи №1 селища Підволочиська.

Програма ПРО ООН фінансувала заміну вікон й електроутеплення підлоги у школах й дитячих садочках. Мешканці активно користуються пільговими кредитними програмами Ощадбанку.

Здійснено перехід на індивідуальну систему опалення в квартирах (наразі залишилося 4 квартири, під'єднаних до централізованого опалення).

Як вважають лідери громади, заміна вікон, часткове утеплення, обладнання котелень і встановлення котлів призвело зменшення енергоспоживання на 20%. Також є позитивні зрушення щодо бюджетних витрат на енергоспоживання:

«...В сумі не зменшилися, бо підвищилися ціни, а в реальних, натуральних показниках – так!»

Мешканці громади проявляють активність в об'єднанні зусиль, які стосуються енергозбереження в громадських чи бюджетних будівлях, але

в облаштування своїх квартир або приватних будинків вони зацікавлені значно більше.

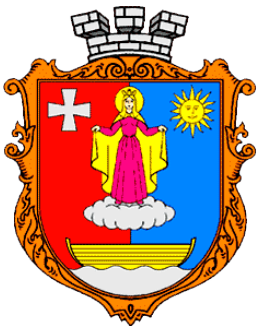
В громаді активно працюють з мешканцями, проводиться просвітницька робота через сайті <http://pidvolochysk.info/> тема енергозбереження висвітлюється в газеті «Гомін волі».

Головні потреби

1. Додаткові фінансові ресурси для модернізації інфраструктурних об'єктів.
2. Підготовка фахівців для проведення енергомоніторингу.
3. Спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення енергомоніторингу.
4. Навчальні візити та стажування у громадах, які успішно впровадили систему енергоменеджменту та енергомоніторингу.
5. Навчальні програми для керівництва громади та фахівців, які виконують функції енергоменеджерів.
6. Консультаційний супровід фахівця з технічних аспектів реновації будівель, розробки схем оптимізованого водопостачання та водовідведення, розробки цільових програм з енергоефективності.

3. Хмельницька область, Волочиська ОТГ, місто Волочиськ

Обговорення 27 квітня 2017 р.

Ситуація в громаді

Особливістю Волочиської міської територіальної громади є велика кількість населених пунктів, які входять до складу ОТГ – 40. В них загалом налічується 32806 мешканців. За рахунок бюджету утримується 21 загальноосвітній навчальний заклад, стільки ж дошкільних навчальних закладів, а закладів культури – 50. Бюджет ОТГ поширюється також на 27 медичних закладів – 19 ФАП та 8 амбулаторій. Саме місто Волочиськ забезпечене централізованим тепло- та водопостачанням. Частина мешканців ОТГ об'єдналися в 5 ОСББ.

Окремо виведеної штатним розкладом посади енергоменеджера немає. В закладах освітньої сфери частково ці функції виконує інженер, який опікується питаннями витрат і економії енергії. А взагалі ці питання найчастіше розглядає виконком міської ради. Для модернізації об'єктів системи опалення у виконкомі любіють «свої об'єкти» всі зацікавлені лідери сільських громад:

«Активну роботу проводять старости сіл ОТГ – оптимізують системи опалення в закладах культури, у ФАПах»

Громада не є підписантом Угоди мерів, однак готується набути такого статусу:

«Наразі ми знаємо, але ще не там, а проводимо підготовчу роботу»

Енергетичну стратегію громади включено в стратегічний план розвитку Волочиської міської ОТГ. У рамках місцевої цільової енергетичної програми проводиться заміна освітлення –люмінесцентних світильників на LED-лампи.

Енергомоніторинг в ОТГ провадять за фінансовими й натуральними показниками у понад 200 бюджетних будівлях щотижнево. Практично всі будівлі обладнано лічильниками обліку енергії. Є 7 індивідуальних теплових пунктів.

Рішенням сесії міської ради виділено 7 млн. гривень на утеплення навчальних закладів у рамках затвердження бюджету.

«Постійно проводимо роботу щодо заміни вікон і дверей в житлових будинках: практично на всіх сходових клітках поставлено металопластикові вікна, замінено вхідні двері, утеплюються горища»

Серед іншого, варто відзначити один реалізований проект на утеплення житлового будинку, кошти на який спільно виділяли мешканці та міська влада. Втілено в життя кредитну державну програму в межах ОСББ, згідно з якою було повернуто частину коштів мешканців. Один будинок опалюється твердопаливним котлом на пелетах.

25-26% мешканців перейшли на індивідуальну систему опалення в будинках. Цього року у Волочиську планують запуск сонячних батарей.

Унаслідок проектів з енергозбереження, очільники громади вважають, що енергоспоживання зменшилося на 25%, скажімо, в під'їздах будинків:

«Якщо раніше нам РЕС виставляв 250-300 кВт, то, наприклад, після встановлення з фотоелементами, стало 30 кВт. Відчуйте різницю. І цього року в нас є мета – замінити всі світильники на енергозберігальні, з датчиками на рух»

Житловий фонд на 100 відсотків забезпечений тепловими лічильниками. Варто відзначити активність й наполегливість громади:

«В одному з будинків була тонко збудована стіна, де проходили труби водопостачання, промерзала вода й стіни. Мешканці написали заяви й спільними коштами – бюджетними та особистими – проблему було ліквідовано утепленням»

Головні потреби

Для розробки та впровадження системи енергоменеджменту Волочиській міській ОТГ необхідні додаткові фінансові ресурси, спеціалізовані тренінги й стажування в досвідчених громадах:

«Те, що ти дізнався чи прочитав в інтернеті – це одне, а коли ти поїхав на об'єкт (ми збираємося, наприклад, на сортувальну станцію), поспілкувався з колегами-фахівцями – ось реальний ефект»

А для впровадження ефективнішого енергомоніторингу – також спеціалізоване програмне забезпечення.

«Ми рано чи пізно посадимо ось тут окрему людину (енергоменеджера), яка буде повністю відповідати за цілу систему. А ще краще відділ!»

Потрібен підготовлений персонал для написання проектів

«Аудит само собою, але нам потрібні люди: ми постійно кричимо, що в нас немає кому фахово писати проекти»

4. Чернівецька область, Недобоївська ОТГ, село Недобоївці

Обговорення 28 квітня 2017 р.

Ситуація в громаді

Недобоївська сільська об'єднана територіальна громада налічує 7170 мешканців у 4 населених пунктах. Бюджетне утримання органу місцевого самоврядування складається з 4 шкіл, 4 дошкільних закладів, 4 амбулаторій і 3 закладів культури.

«Ми єдина громада в області, в кого створено комунальне підприємство з ремонту, утеплення та енергозбереження закладів комунальної власності»

Недобоївська ОТГ є підписантом Угоди мерів, відповідно має нормативні документи, які регламентують систему енергоменеджменту – рішення сільської ради та розпорядження сільського голови. Функції енергоменеджера виконує заступник сільського голови. В рамках програми готують План дій сталого енергетичного розвитку. Громада також розробляє стратегічний план розвитку.

Громада невелика, тому енергомоніторинг провадять щоденно. Є відповідний спеціаліст, який збирає інформацію в бюджетних будівлях.

«Задля поліпшення енергомоніторингу нам потрібен тепловізор»

Комунальні заклади переводять на альтернативні твердопаливні котли: розробляється проектна, кошторисна документація. Окрім виконання заходів з заміни вікон і дверей, ухвалено рішення сільського голови про переоснащення освітлення комунальних закладів – заміну всіх світильників на LED-лампи.

«Ми можемо вважати, що наша економія на сьогодні після цих заходів складає 30%»

В одному з сіл (Стовпчани) розробляється проектна документація на заміну 2 газових котлів в НВК на 1 модульну систему опалення з твердопаливним котлом з реконструкцією всієї системи опалення, яка функціонує з часів СРСР. Активну участь бере громада в співпраці з владою, які визначили це питання пріоритетним.

Головні проблеми та способи вирішення

У Керсинцях 2 школи й садок під'єднані до однієї системи газового опалення, що є неекономним і потребує переоснащення. Потрібна також повна заміна даху школи й амбулаторії та утеплення.

«2017 рік повністю присвячений заходам з енергоефективності, утеплення в комунальних закладах Недобоївської ОТГ»

Своїми зусиллями відійшли від опалення адміністративні приміщення газом – зараз електропанелі.

«Ми перші в Чернівецькій області, хто від'єднався від управління з району відділом освіти. Наприклад, цього року під час карантину в школах в усьому районі – наші учні навчалися»

А зараз потребує додаткового фінансування садочок – заміна даху і утеплення. Найстаріша школа області – в Недобоївцях (1870 року) – переповнена пропускнуо спроможністю учнів у понад 2 рази: вона потребує комплексного переобладнання – розробляється проект добудови нового приміщення – це повністю енергоефективний проект на суму 20 млн. грн. на 360 учнів. Громада активна в пошуках додаткового фінансування.

«Ми щомісяця пишемо 4-5 проектів: наша громада «виграла волонтера» зі США, який активно включиться в роботу.»

Кількість мешканців громади стабільна. У Недобоївській ОТГ немає відтоку населення, зокрема молодь після навчання повертається на роботу додому активно включається в роботу в домогосподарствах.

«Наш регіон спеціалізується у садівництві – вирощування яблук, слив, грушок, черешень і у валовій продукції дає більше, ніж уся Голландія разом узята»

Приблизно 500 000 грн. в ОТГ пішло на освітлення вулиць (проектні гроші + бюджет влади + кошти громадян). Мешканці намагаються самі оплачувати витрати на громадське освітлення (за обліком своїх лічильників), що вдвічі економніше, ніж сплачувати добровільні внески до сільської ради.

Головні потреби

1. Додаткові фінансові ресурси
2. Консультаційний супровід фахівця
3. Стажування в ОТГ, які розробили та впроваджують систему енергоменеджменту.

5. Івано-Франківська область, Печеніжинська ОТГ, смт Печеніжин

Обговорення 28 квітня 2017 р.

Ситуація в громаді

Батьківщина Олекси Довбуша, найвідомішого опришка. Печеніжинська селищна ОТГ офіційно налічує 17552 мешканців (а реально – майже 19500), яких представляють 26 депутатів селищної ради, і складається з 9 населених пунктів. 9 шкіл, 4 дошкільних навчальних заклади, 9 будинків, 10 бібліотек, 1 школа мистецтв. Є одне ОСББ.

Енергоменеджер – інспектор по енергозбереженню та газопостачанню, має затверджені посадові обов'язки.

Розроблено програму з енергозбереження й енергоефективності й буде незабаром буде ухвалено на сесії ради (*примітка: на момент опитування – заплановано на початок травня 2017 року*). А Стратегію розвитку громади на 2016-2015 рр. затверджено в листопаді 2016 р., в якій однією з оперативних цілей є підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами.

«В контексті енергетичної політики зараз розробляється програма енергоефективності бюджетних закладів Печеніжинської ОТГ до 2020 року»

У рамках енергомоніторингу, окрім збору показників, стабільно проводять порівняльний аналіз використання енергоресурсів.

У двох школах встановлено індивідуальні модульні котли на опалення на умовах договору з приватним підприємцем.

«Майже у всіх школах ми поміняли вікна. Торік ми поміняли 1600 кв. метрів вікон у 3 навчальних закладах»

Мешканці громади намагаються оптимізувати використання електроенергії, при цьому вкладаючи особисті кошти громадян.

«За принципом спільного фінансування люди в Слободі виграли проект на суму 200 тисяч гривень (150 тис. – обласний бюджет, 50 тис. – кошти людей) на вуличне освітлення»

Усі житлові будинки мають індивідуальне опалення, а люди активно утеплюють свої помешкання та міняють вікна.

Головні потреби

Задля ефективної розробки та впровадження системи енергоменеджменту, лідери громади потребують додаткових фінансових ресурсів, консультаційного супроводу фахівця, а також стажування в ОТГ, які розробили та вже впроваджують систему енергоменеджменту.

«Нам дуже важливо подивитися, що і як правильно робити»

А в рамках енергомоніторингу в рамках управління енергією на місцевому рівні, на думку місцевих фахівців, не зайвим буде проведення

спеціалізованих тренінгів та наявність спеціалізованого програмного забезпечення. Підготовлений персонал для розробки та управління енергоефективними проектами – важлива частина для розвитку енергетичної спроможності громади.

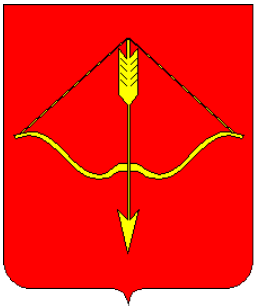
«Як буде кому писати – то для нас дуже важливо»

Навчання на енергоефективну тематику найбільше потребують заступники голови громади, керівники структурних підрозділів, енергоменеджер та представники комунальних підприємств.

Сайт Печеніжинської ОТГ: <http://pnotg.if.ua/>

6. Полтавська область, Пирятинська ОТГ, м. Пирятин

Обговорення 10 травня 2017 р.

Ситуація в громаді

Пирятинська міська ОТГ налічує 17100 мешканців та об'єднує 10 населених пунктів. 5 загальноосвітніх навчальних закладів, 7 – дошкільних, 6 закладів культури, 3 заклади позашкільної освіти, 10 ОСББ. Начальник відділу, який займається муніципальними ініціативами, інвестицій та енергоменеджменту, виконує функції енергоменеджера. Пирятинська ОТГ має стратегічний план розвитку та є підписантом Угоди мерів. Завершується розробка кадастру викидів CO₂, а наступним етапом виконання зобов'язань Угоди мерів стане розробка ПДСЕР. Просвітницька робота з мешканцями проводиться, але не системно.

Головні проблеми та способи вирішення

Уже виділено кошти на утеплення одного дошкільного навчального закладу – «Сонечко».

«Торік ми переводили 2 будинки на зовнішнє газопостачання і на цей рік 2 будинки в нас закладено на переведення з централізованого на індивідуальне: 100% мешканців будинку звертаються до міжвідомчої постійно діючої комісії – й вона надає дозвіл...»

Люди почасти незадоволені монополізацією надання послуг тепла, зокрема газовим постачальником:

«Я був свідком, як мешканці висловлювали глибоке невдоволення, що їм нав'язують таке надання послуг з газопостачання – вони хочуть «відрізатися», а їм не дозволяють...Ці питання потрібно піднімати»

70 відсотків людей у районі користуються субсидіями. Після втілення деяких локальних проектів з енергозаощадження рано говорити про якусь економію:

«Може ми реально і зменшили витрати, але через збільшення ціни на енергоносії – вартість послуг зростає...»

З осені в громаді планується встановлення кавітаційних насосів. У Пирятині важливим постає питання енергоаудиту: є німецькі спеціалісти, які готові надати допомогу в проведенні цієї послуги. Депутати пропонують винести на розгляд комісії питання про енергоаудит.

*«Я запропонував провести в нашій громаді енергоаудит»
«У нас на 90 відсотків вікна встановлені не за технологією. Ми купили тепловізор – з осені я буду пропонувати енергоаудит»*

Головні потреби

Розробка та впровадження системи енергоменеджменту в ОТГ:

1. Потрібні додаткові ресурси.
2. Лідерам громади необхідно провести спеціалізовані навчання.
3. Стажування в ОТГ, які розробили та впроваджують систему енергоменеджменту

Консультаційний супровід:

1. Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку
2. Технічні аспекти реновації будівель
3. Розробка цільових програм з енергоефективності
4. Розробка схеми оптимізованого водопостачання та водовідведення

Веб-сайт громади: <http://pyriatyn.org.ua/>

7. Миколаївська область, Доманівська ОТГ, селище Доманівка

Обговорення 11 травня 2017

Ситуація в громаді

Доманівська ОТГ на 1 січня 2017 року налічує 8331 мешканця та об'єднує 10 населених пунктів: Доманівка, Забари, Зброшкове, Казаринське, Копані, Олександродар, Петропавлівка, Сила, Царедарівка, Чорталка. Громада має в наявності 4 загальноосвітніх і 3 дошкільних навчальних заклади. На сьогодні – 3 будинки культури (з 1 січня 2018 року в Доманівці беруть на баланс іще один), 2 будинки дитячої творчості та 1 ДЮСШ, 3 ФАПи.

Головні проблеми та способи вирішення

Посади енергоменеджера немає, але його функції частково виконує заступник селищного голови.

Беруть участь у Програмі "Децентралізація приносить кращі результати та ефективність"(DOBRE), що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID).

«У кожній школі, в кожному дитсадку – окреме опалення. Ми належимо до 2 кліматичної групи – обидва дитсадки утеплено мінватою 100 мм»

Окрім того, що мешканці громади користуються кредитами українських банків, зокрема Ощадбанку, спільно з Вознесенською Агенцією місцевого розвитку в ОТГ прийнято програму про виділення строкової поворотної допомоги мешканцям на утеплення і енергозбереження. Депутатський корпус проголосував на сесії ради.

«За прикладом револьверного фонду Агенція надає кошти в сумі 1000 євро, селищна рада додає стільки ж і виходить сума 60000 грн., яка надається мешканцям на конкурсній основі – строкова поворотна фінансова допомога»

10-15 % коштів зекономлено внаслідок утеплення та заміни вікон у бюджетних будівлях. До того ж, мешканці активно міняють вікна та утеплюють власні будинки.

«Економія видна: якщо раніше в двох дитячих садочках доходило до 40-42 тис. кубів газу, то зараз 36 тис. кубів газу»

З метою підвищення зацікавленості співвласників багатоквартирних та приватних житлових будинків до впровадження заходів з енергозбереження, реконструкції систем опалення і термомодернізації осель через залучення коштів поворотної фінансової допомоги, відповідно до Законів України «Про енергозбереження», «Про місцеве самоврядування в Україні» на сесії Доманівської селищної ради 24 квітня 2017 року прийнято рішення про затвердження Програми впровадження заходів з енергозбереження і термомодернізації у багатоквартирних та приватних житлових будинках садибного типу у смт. Доманівка на 2017-2019 рр.

Головні потреби

1. Задля впровадження системи енергоменеджменту в Доманівській ОТГ потрібні додаткові фінансові ресурси.
2. Стажування в «досвідчених» громадах дасть поштовх, знання й бачення власного розвитку.
3. Спеціалізоване навчання – запорука ефективного практичного налагодження системи енергоменеджменту.

Веб-сайт Доманівської ОТГ: <http://domanivska.gromada.org.ua/>

8. Херсонська область, Присиваська ОТГ, село Григорівка

Обговорення 11 травня 2017

Ситуація в громаді

До складу Присиваської ОТГ ввійшли 4 сільські ради (п'ять сіл): Григорівка, Павлівка, Нововолодимирівка, Строганівка та Іванівка.

Чисельність наявного населення станом на 1 січня 2017 року 4500 осіб.

Головні проблеми та способи вирішення

Існує програма стратегічного розвитку, однак плану розвитку немає. У системі ефективного впровадження заходів енергетичного менеджменту

відсутня посада енергоменеджера (мешканці поки не обізнані з термінологією), хоча ці обов'язки виконують спеціалісти з розвитку території та залучення інвестицій:

«Ми таке навіть не чули, але облік ведемо...»

Однак, з метою забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів розвитку ОТГ розроблено Програму економічного, соціального та культурного розвитку Григорівської сільської ради на 2017 рік. Одним з пріоритетів реалізації заходів Програми є розвиток сфери виробництва енергоефективних технологій та обладнання, енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії, а також альтернативних видів палива. У регіоні використовують енергію з відновлювальних джерел

«Коли 2 роки тому Крим відключили від електроенергії – це й відбилося на нас. 2 великі вітряки забезпечували нас енергією. Це нам дуже допомогло.»

У Присиваській ОТГ керівництво громади намагається оптимізувати використання електроенергії – на свердловинах води встановлено адаптери з 220 В у 3 фази (380 В).

«Ми поставили частотники на свердловину, на воду – вони нам дуже зберігають електроенергію.»

Окрім тарифів, представники постачальника електроенергії ходять і контролюють використання кіловат в людей (не більше 3 кВт водночас).

«Обмежують нас. У нас зараз РЕС як «каральна» організація – раніше була ДАІ, а зараз РЕС...»

Систематично Присиваська ОТГ намагається подавати проекти різноманітним донорам. Є спеціаліст з написання проектів.

Короткий опис успішних проектів (інфраструктурні та соціальні), 2012-2015 рр.:

– Проект «Енергозберігаючі заходи в школі с. Строганівка «Заміна вікон» виконаний ГО «Затишок -Строганівка» за спільного фінансування ЄС ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду – II», загальний бюджет 85640,00 грн., внесок членів ГО 6600,00 грн.

– Проект «Інноваційні енергоефективні заходи у ФАПі с. Григорівка. Термомодернізація будівлі та капітальний ремонт системи опалення з встановленням котла на біомасі.» виконаний ГО «МАЙБУТНЄ ГРИГОРІВКИ» за спільного фінансування ЄС ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду – II», загальний бюджет – 178704,00 грн., внесок членів ГО – 15 520,00 грн. У рамках проекту було проведено: капітальний ремонт системи опалення з встановленням котла на біомасі, заміну вікон на енергозберігаючі металопластикові, прокладка лінії аварійного освітлення. Силами громади було проведено утеплення, шпаклювання та фарбування фасаду будівлі амбулаторії (з січня ФАП реорганізовано в Григорівську амбулаторію загальної практики сімейної медицини.

– Проект «Енергозберігаючі заходи в Строганівській амбулаторії загальної практики сімейної медицини. Заміна вікон» виконаний ГО «Від серця до серця - Строганівка» за спільного фінансування ЄС ПРООН

«Місцевий розвиток орієнтований на громаду – III», загальний бюджет 169783,00 грн., внесок членів ГО 8490,00 грн.

– Проект «Технічне переоснащення Артезіанської свердловини на вул. Кузнечній в с. Григорівка», виконаний ГО «МАЙБУТНЄ ГРИГОРІВКИ» за спільного фінансування ЄС ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду – III», загальний бюджет 249250,80 грн., внесок членів ГО 11643,00 грн.;

– Проект «Модернізація теплопостачання з установкою котла на альтернативних джерелах енергії Григорівського ДНЗ «Дзвіночок» по проспекту Новікова, 14 в с. Григорівка, Чаплинського району, Херсонської області», за підтримки Посольства Королівства Норвегії в Україні, в розмірі 48 тис. євро. Проект передбачав реконструкцію окремої котельні з встановленням котла на альтернативних видах палива, капітальний ремонт системи опалення.

Головні потреби

1. Додаткові фінансові ресурси та консультаційний супровід фахівців
2. Стажування в ОТГ, які розробили та впроваджують систему енергоменеджменту.
3. Навчання лідерів громади

Вебсайт Присиваської ОТГ: <http://grygorivska.gromada.org.ua/>

9. Запорізька область, Берестівська ОТГ, с. Миколаївка

Обговорення 17 травня 2017 р.

Учасники:

- 6 працівників органів управління ОТГ – заступник голови, інженер-енергетик, спеціаліст з організаційної роботи, соціального захисту, роботи з громадськістю, інвестиційного розвитку та управління проектами;
- Представник місцевої громадської організації;
- староста села Миколаївка;
- завідувач господарством Миколаївської школи;
- керівник місцевої агрокомпанії, спонсор громадських соціальних проектів.

Ситуація в громаді

Берестівська ОТГ складається з 4842 мешканців 11 сіл. Найбільші села – Миколаївка, Берестове, Троїцьке. У громаді 18 закладів, що утримуються коштом бюджету ОМС: 3 школи, 3 дитячих садочки (ДНЗ), 4 будинки культури, 6 медичних закладів (ФАП, амбулаторії), адмінбудівля ОТГ та Центр надання соціальних послуг (ЦНАП).

Теплопостачання для всіх цих об'єктів централізоване будинкове, як правило, котельня на одну або дві (зокрема, амбулаторія та ДНЗ) будівлі. Для теплогенерації використовують:

- газові (всі навчальні заклади, частина медичних закладів, адмінбудівля)
- твердопаливні котли (ФАПи, амбулаторія, сільрада, сільські клуби)
- комбінованої теплогенерації (встановлено в рамках проекту ПРООН) – газовий котел Chaffoteaux та сонячні колектори для ФАП та ДНЗ в с. Троїцьке.

Газові котельні в школах працюють добре і відповідають сучасним нормам енергозбереження (встановлено котли 2005-2007 років). Є приклади незадовільної роботи котелень – в адмінбудівлі ОТГ та дитячому садочку с. Миколаївка, де застарілі котли КСТ-116 перебувають в незадовільному стані та витрачають дуже багато газу.

Встановлені *твердопаливні* котли, які працюють на вугіллі та пелетах (ЦНАП в с. Берестове), також є дві котельні піролізного типу (амбулаторія в Берестові та будинок культури Миколаївки).

Моніторинг енергоспоживання провадиться в щоденному та (за висловом одного з учасників) телефонному режимі. Лічильники встановлено на всіх об'єктах, показники лічильників знімаються щодня та фіксуються у журналі. Ретельно контролюються витрати енергоносіїв, в разі перевищення встановлених лімітів витрат теплогенерація обмежується, незважаючи на температурний режим. Фінансові витрати контролюються, відповідно до «платіжок». Керівництво ОТГ проводить регулярні наради з приводу зменшення енергоспоживання та встановлення більш енергозберігального обладнання.

Систем автоматизованого енергомоніторингу немає. Окремої посади енергоменеджера немає, за словами учасників енергоменеджментом займаються «всі потрошку». Причина – «досвіду немає». Курує питання енергетики заступник голови ОТГ, який на обговоренні продемонстрував детальне розуміння стану енергообладнання та мереж, а також проблем з енергозабезпеченням.

Професійний енергоаудит об'єктів не проводився.

Модернізації обладнання приділяється велика увага. Встановлюються пелетні (ЦНАП) та піролізні котельні (будинок культури, амбулаторія), нові лічильники, коректори обліку, газові котли підвищеної ефективності, сонячні колектори (ФАП та дитячий садок).

Головні проблеми та бачення їх вирішення

Основними проблемами учасники зазначили:

1. «Клаптиковий» підхід. Відсутність комплексного підходу до об'єктів для підвищення енергоефективності, коли модернізація частини об'єкта нівелюється іншими «проблемними ланками». На цьому учасники наголошували найбільше.

Приклад 1: встановлення нового газового котла в школі с. Миколаївка та заміна вікон не дали енергозберігального ефекту і дотримання необхідної температури приміщень в опалювальний сезон через низьку потужність насосів (0,75 кВт) теплосистеми, застарілу і забиту мережу, недороблену термоізоляцію нових вікон.

Приклад 2: встановлення сучасного автоматизованого піролізного котла в будинку культури, який споживає «вагон дров» через відсутність термоізоляції даху і вікон.

2. Застаріле обладнання та погана термоізоляція будівель. Наприклад, застарілі котли КСТ-116 адмінбудівлі в Берестові та в дитячому садочку в Миколаєві споживають надмірну кількість газу.
3. Брак фінансування та обмежені можливості залучення коштів. Це стосується як рішень щодо будівель на балансі ОМС, так і приватних домогосподарств. Це обмежує ініціативи. Причина – мало досвіду та інформації.
4. Критичною проблемою є вирубаня населенням посадок/лісосмуг на дрова для опалення.
5. Брак спеціалістів та оптимального проектування.

Приклад 1. Встановлений для опалення ФАП та дитячого садочка в рамках одного з міжнародних проектів сучасний газовий котел Chaffoteaux фактично зупинено, оскільки немає можливості його обслуговувати. Таких спеціалістів немає не лише в ОТГ, але й в усьому районі.

Приклад 2. Сонячні колектори, змонтовані в рамках того ж проекту, виявилися неефективними через неправильне проектування. В результаті, «гучний» проект з високими очікуваннями, на який було використано в т.ч. бюджетні кошти, не дав жодного позитивного ефекту. Такі приклади демотивують громаду.

Шляхи вирішення:

- цільовий, фаховий та комплексний підхід до енергомодернізації кожного об'єкта;
- стратегічне планування заходів із енергопостачання та енергозбереження;
- підготовка власних фахівців із розвитку проектів та залучення фінансування.

Головні потреби

Головними потребами учасники вважають:

1. Комплексний енергоаудит проблемних об'єктів, з виробленням оптимального рішення щодо енергоефективності та параметрів HVAC. Учасники регулярно наголошували саме на цій потребі (хоча використовували різну термінологію).
2. Розробка стратегічного плану ОТГ для удосконалення енергозабезпечення та запровадження цільових програм.
3. Підвищити можливості ОТГ ініціювати та розробляти успішні проекти в енергетичній сфері.

«Для цього ж треба спеціаліста. Щоб порахував, що треба зробити і скільки треба грошей. У нас такого спеціаліста немає. Щоб порахував цю проблему, з опаленням, з енергоутепленням»

4. Залучення фінансування. Підготовка такого спеціаліста.
5. Залучення сторонніх спеціалістів і зовнішній супровід проектів.

5. Загальні висновки

Кількість отриманих відповідей, активність респондентів з усіх типів ОТГ (сільських, селищних, міських), котрі покривають більшість областей України свідчить про те, що тема управління енергією є надзвичайно актуальна для ОТГ.

Запровадження системи енергоменеджменту в ОТГ.

Аналіз відповідей щодо системи енергоменеджменту в ОТГ показує, що запровадження системи енергоменеджменту перебуває у стадії започаткування. На сьогоднішній день можемо стверджувати про відсутність енергоменеджерів, або номінальну присутність посади енергоменеджера в ОТГ.

Окрім того в більшості опитаних рад відсутні нормативні документи котрі б регламентували діяльність енергоменеджерів. А в посадових інструкціях осіб, котрі виконують функції енергоменеджера, відсутні відповідні обов'язки та повноваження.

Опитування показало, що у більшості громад є досвід стратегічного та операційного планування. Як правило, громади мають досвід розробки стратегічних документів (стратегічні плани розвитку громад) та операційного планування (плани соціально-економічного розвитку), що є доброю основою для запровадження розробки планів дій сталого енергетичного розвитку.

Налагодження енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ.

Чисельність та структура бюджетних будівель в ОТГ є подібною до малих міст України. Більшість опитаних ОТГ мають чисельність населення до 10 тисяч, або від 10 до 15 тисяч населення та налічують, як правило до 50 бюджетних будівель.

На відміну від запровадження систем енергоменеджменту, енергомоніторинг ОТГ проводять. Під час проведення енергомоніторингу аналізують як фінансові показники, так і натуральні.

Рівень забезпечення лічильниками обліку енергоносіїв на досить високому рівні. Вхідною інформацією для проведення енергомоніторингу є показники лічильників в бюджетних установах та рахунки на оплату енергоносіїв. Частина опитаних представників ОТГ зазначила, що вони аналізують нормативи (ліміти) споживання. Інформацію для проведення енергомоніторингу збирають, як правило, щомісяця.

Аналіз споживання енергоресурсів у бюджетних будівлях проводять, зазвичай, за допомогою таблиць Excel. Окремі громади використовують спеціалізоване програмне забезпечення.

Звітність керівництву за результатами енергомоніторингу на постійній основі не налагоджено.

Досвід реалізації проектів з енергоефективності в ОТГ.

Учасники дослідження підтвердили, що більшість з них ознайомлені з ініціативою «Угода Мерів». Щодо виконання зобов'язань, передбачених під час підписання даної ініціативи, респонденти відзначили успішне проведення кампанії з підвищення поінформованості населення. Найменш успішно йде підготовка базових кадастрів викидів (БКВ) та планів дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР). Для досягнення успіху у підготовці та впровадженні ПДСЕР громадам необхідний консультаційний супровід фахівців, проведення спеціалізованого навчання та стажування в громадах з успішним досвідом.

Представники ОТГ відзначили успішний досвід участі у національних та міжнародних програмах з підвищення енергоефективності. Внаслідок реалізації програм з енергозбереження у громадах зменшились бюджетні витрати на оплату енергоносіїв та зменшилося загалом енергоспоживання.

Потреби ОТГ у запровадженні системи енергоменеджменту, енергомоніторингу та реалізації енергоефективних проектів.

Для впровадження системи енергоменеджменту у територіальних громадах необхідно додаткові фінансові ресурси та консультаційний супровід фахівців. Значна частина респондентів висловились за проведення спеціалізованих тренінгів.

Для запровадження системи енергомоніторингу, та для її вдосконалення ОТГ, в першу чергу потребують спеціалізоване програмне забезпечення. Окрім цього ОТГ потребують стажування в інших громадах та консультаційний супровід фахівців. За проведення спеціалізованих тренінгів висловились сорок відсотків опитаних та 37 відсотків опитаних висловились за забезпечення посібниками та інструкціями.

Для впровадження енергоефективних проектів в ОТГ необхідно додаткові фінансові ресурси. Однією з проблем впровадження проектів респонденти бачать відсутність підготованого персоналу та необхідність супроводу проектів зовнішніми консультантами, зокрема для виконання технічних робіт (проведення енергоаудитів, розробка проектно-кошторисної документації).

Потреби ОТГ у проведенні спеціалізованого навчання з управління енергією на місцевому рівні.

Щодо визначення цільових груп для проведення тренінгів.

Представники громад відзначили першочергову потребу у проведенні навчання для заступників голови громади та керівників структурних підрозділів. Наступна хвиля навчання, на думку респондентів, повинна охоплювати представників комунальних підприємств. Надалі навчання необхідно провести для голів громад та енергоменеджерів. Не отримали підтримку пропозиція першочергового навчання представників громадськості та представників ОСББ.

Щодо періодичності проведення тренінгів.

Для голів громад навчання, на думку респондентів, доцільно проводити один раз на рік. Більша періодичність навчання голів громад на думку респондентів виглядає як неефективна.

Основний наголос у навчанні (найвища періодичність) пропонується для заступників голів громад та керівників структурних підрозділів. Найбільш оптимальним для респондентів виглядає проведення для даної цільової аудиторії 2-4 рази на рік.

Щодо періодичності навчання енергоменеджерів ОТГ, то думки респондентів розділились. Найбільше вони виступають за щоквартальне навчання. Досить високий відсоток висловились за щомісячне навчання. Це говорить про високу потребу у навчанні саме цієї категорії працівників ОТГ. Проте значна частина респондентів висловилися за один-два рази на рік проводити навчання для енергоменеджерів. Це як правило представники, невеликих громад. Причина, на нашу думку, полягає в тому що третина респондентів не знайома з системою енергоменеджменту і функціоналом енергоменеджера загалом.

Щодо представників комунальних підприємств, то основна частина респондентів за те, щоб таке навчання проводити двічі на рік.

Щодо навчання представників ОСББ, то більше половини респондентів відзначили про доцільність одного заходу на рік. Причина полягає, в тому, що ОСББ є тільки у частині опитаних громад. Саме для них таке навчання є важливим. Представники громад, де немає багатоквартирних будинків, не відзначали потребу у такому навчанні, або визначали доцільність такого навчання не більше одного разу на рік.

Щодо періодичності навчання громадськості, то респонденти не вважають за доцільно досить активно (з періодичністю більше одного разу на рік) проводити навчання. Одна з причин такої відповіді полягає в тому, що респонденти не прив'язують тему управління енергією до навчання представників громадськості.

Щодо тематики проведення тренінгів.

Щодо запропонованої тематики навчання, то для голів громади респонденти вважають топовою темою фінансування проектів та залучення коштів. До пріоритетних тем респонденти відносять розробку ПДСЕРів, розробка цільових програм з енергоефективності та організація системи енергетичного менеджменту. Найменше зацікавлення викликають теми ефективного управління житловим фондом, енергетичного моніторингу та впровадження енергосервісу в ОТГ.

Для заступників голови громади та керівників структурних підрозділів найбільш актуальними темами є фінансування проектів з енергоефективності, розробка цільових програм, а також організація системи енергетичного менеджменту. Дана тематика співпадає з тематикою для голів громад. Це означає, на нашу думку, що **голови громад та їхні заступники формують єдину цільову аудиторію щодо навчання з налагодження системи енергоменеджменту та фінансування проектів.**

На відміну від пріоритетів навчальних тем для голів громад, для заступників голів та керівників підрозділів респонденти вважають пріоритетними також теми з технічних аспектів впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях, впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу та енергоефективну реновацію будівель. Така ситуація пояснюється тим, що дана цільова аудиторія в одних випадках наближена до тематики призначеної для голів громад, а в інших вона схиляється до тематики окресленої для енергоменеджерів та представників комунальних підприємств. Найменш актуальними на думку респондентів є теми з управління житловим фондом та впровадження енергосервісу.

Для енергоменеджерів найбільш актуальними темами є організація систем енергетичного менеджменту, енергомоніторингу та бенчмаркінгу та розробка цільових програм з енергоефективності. Найменш актуальними є теми енергосервісу, управління житловим фондом, та залучення громадськості. Певну зацікавленість викликають технічні теми та фінансування проектів. Пріоритети тематики для енергоменеджерів в окремих питаннях є унікальними для даної цільової аудиторії (ключеві теми енергоменеджмент та енергомоніторинг), а з іншого боку вони є валентними для цільової аудиторії представників комунальних підприємств. Тематами, спільними для енергоменеджерів та керівництва громад є розробка ПДСЕР та фінансування проектів з енергозбереження.

Для працівників комунальних підприємств, на думку респондентів найбільш актуальними темами є технічні теми. Зокрема, технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях, енергоефективна реновація будівель та ефективне управління житловим фондом. Найменш актуальними є тренінги пов'язані з розробкою ПДСЕР, організацією системи енергоменеджменту та енергомоніторингу.

Для представників ОСББ в громадах, на думку респондентів найбільш актуальними є теми: управління житловим фондом, фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів та енергоефективна реновація будівель. Варто відзначити, що для даної цільової аудиторії актуальною є тема залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів. Найменш актуальною є тема розробки ПДСЕР.

Для мешканців громади на думку респондентів найбільш актуальною є тема залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах. А також було відзначено тему енергоефективної реновації будівель. Найменш актуальною стала тема розробки плану дій сталого енергетичного розвитку.

Потреби ОТГ у консультаційному супроводі.

Представники громад першочергово відзначили потребу в консультаційному супроводі фахівців для розробки ПДСЕР, а також у підготовці цільових програм з енергоефективності.

Більше половини опитаних виділили необхідність консультацій щодо налагодження системи енергетичного менеджменту та енергомоніторингу.

Потребу технічних фахівців представники громад відзначили для розробки схем оптимізованого водопостачання та водовідведення.

Найменш затребуваними для консультування є теми з питань підвищення енергоефективності у приватних будівлях, а також розробка схем оптимізованого теплопостачання.

6. Загальні рекомендації

1. Аналіз результатів опитування показує, що ефективною «точкою входу» в громади може бути «Угода мерів». Необхідно надалі популяризувати дану ініціативу та надавати всебічну допомогу громадам- підписантам. Впровадження системи енергоменеджменту необхідно подавати, як важливий елемент виконання зобов'язань визначених Угодою Мерів.

2. Необхідно комплексно підходити до підвищення спроможності ОТГ в управлінні енергією. Комплексний підхід повинен включати:

2.1 Підготовка групи експертів для роботи з ОТГ. Експерти повинні приймати участь в розробці матеріалів, проведенні тренінгів та наданні консультативної допомоги громадам;

2.2 Розробка методичних та інструктивних матеріалів для ОТГ;

2.3 Проведення циклу тренінгів для вибраних категорій з ОТГ;

2.4 Надання консультативного супроводу вибраних ОТГ;

2.5 Організація стажування представників ОТГ в інших громадах, або малих містах.

2.6 Реалізація пілотних проектів в ОТГ з надання технічної допомоги в реалізації енергоефективних проектів в ОТГ.

3. З метою якісного запровадження системи енергоменеджменту в ОТГ необхідно, окрім проведення навчання та консультаційного супроводу, розробити пакет матеріалів.

В даний пакет повинні ввійти:

а) кращі практики запровадження системи енергоменеджменту як в ОТГ, так в малих містах України;

б) рекомендації щодо запровадження посади енергоменеджера

в) типові посадові обов'язки особи, котра виконує функції енергоменеджера

г) доповнення до положення про структурний підрозділ, працівник якого виконує функції енергоменеджера.

4. Необхідно підготувати рекомендації щодо запровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ. Дані рекомендації повинні включати перелік основних завдань системи енергомоніторингу в ОТГ, налагодження збору, обробки та аналізу даних. Аналіз даних повинен

включати елементи бенчмаркінгу. Звіти за результатами енергомоніторингу повинні доповідатись керівництву ОТГ.

5. Необхідно сприяти розробці або адаптації наявних програмних продуктів для здійснення енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ.

6. Організація стажування представників ОТГ в інших громадах.
Основні теми стажування:

6.1. Ефективне функціонування системи енергоменеджменту в малих містах та громадах;

6.2. Налагодження системи енергомоніторингу та бенчмаркінгу в малих містах та громадах;

6.3. Успішні практики реалізації енергоефективних проектів в малих містах;

6.4. Успішні практики виконання Угоди Мерів в малих містах та громадах.

7. Проведення навчальних семінарів для ОТГ.

7.1. Для забезпечення потреб ОТГ в навчанні та консультативному супроводу необхідно відібрати та підготувати групу експертів – консультантів. Команда експертів повинна бути готова проводити тренінги, надавати консультативну допомогу, а також за необхідності готувати методичні матеріали.

7.2. Для проведення першого циклу навчання доцільно згрупувати всіх представників ОТГ в три цільові групи: вище політичне керівництво (голови громад, їх заступники); керівники структурних підрозділів та енергоменеджери; керівники комунальних підприємств, голови ОСББ.

7.3. Періодичність та тематика навчання для визначених груп

Назва групи	Періодичність навчання	Основні теми навчальних семінарів
вище політичне керівництво	Один раз на рік	- Угода мерів та її виконання -розробка цільових програм з енергоефективності -фінансування програм з енергоефективності -налагодження системи енергоменеджменту
керівники структурних підрозділів та енергоменеджери	Щоквартально	-налагодження системи енергоменеджменту -впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу - розробка цільових програм з енергоефективності - технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних будівлях;
керівники комунальних підприємств, голови ОСББ	Двічі на рік	-технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних будівлях, в т. ч. енергоаудити, технічний дизайн; -ефективне управління бюджетними будівлями та житловим фондом (фасіліті менеджмент); - фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів; - Розробка схем оптимізованого водопостачання та водовідведення

7.4. Навчання для представників громадськості окремо на даному етапі проводити недоцільно. Залучення громадськості повинно бути включено, як окремий елемент у більшість навчальних семінарів.

8. Консультаційний супровід ОТГ.

8.1 Консультаційний супровід Угоди Мерів. Зокрема, необхідно запланувати надання консультацій ОТГ з розробки БКВ та підготовки ПДСЕРІК;

8.2 Консультаційний супровід при підготовці цільових програм з енергоефективності;

8.3 Консультаційний супровід запровадження системи енергомоніторингу та бенчмаркінгу та елементів енергоменеджменту;

8.4 Консультаційний супровід технічних спеціалістів для розробки систем оптимізованого водопостачання та водовідведення.

Додатки

Додаток 1. Анкета для проведення он-лайн опитування

Шановні колеги!

Для посилення ефективності управління енергією на місцевому рівні Західноукраїнський регіональний навчальний центр (ЗУРНЦ) проводить дослідження та оцінку потреб об'єднаних територіальних громад. Дослідження проводиться серед 413 об'єднаних територіальних громад, в яких пройшли або призначені перші вибори.

Просимо Вас взяти участь у цьому дослідженні та заповнити електронну анкету. Це займе у Вас близько 30 хвилин. Ваша участь у цьому дослідженні є дуже цінною, надана Вами інформація не підлягатиме розголошенню і буде використана тільки в узагальненому звіті. Результати дослідження будуть використані для розробки програм у сфері енергоефективності для представників об'єднаних територіальних громад.

Якщо Вам потрібна додаткова інформація або є складнощі із заповненням онлайн опитувальника просимо звертатись за телефоном (050) 587- 99- 54 або на електронну адресу decentralization.wurtc@gmail.com.

Будемо вдячні, якщо Ви надішлете нам заповнені опитувальники до 10 травня 2017 р.

Довідково

Опитування проводиться на замовлення Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. За результатами дослідження буде підготовлено рекомендації щодо співпраці Програми «U-LEAD з Європою» з ОТГ у сфері енергоефективності. Програма «U-LEAD з Європою» фінансується Європейським Союзом і його державами-членами Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею та Швецією та надає підтримку українському уряду в здійсненні важливої реформи децентралізації в Україні. «U-LEAD з Європою» виконується в 2016-2020 роках Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Шведським агентством міжнародного розвитку та співробітництва (Sida) у партнерстві з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон).

A. Загальні дані про громаду

A1 Назва Об'єднаної територіальної громади (ОТГ) _____

A2 Статус ОТГ

Міська Селищна Сільська

A3 Чисельність населення станом на 1 січня 2017 р. _____

A4 Кількість населених пунктів, що входять до складу ОТГ _____

A5 Кількість закладів, що утримуються за рахунок бюджету органу місцевого самоврядування (ОМС) _____

у тому числі:

A5.1 загальноосвітніх навчальних закладів _____

A5.2 дошкільних навчальних закладів _____

A5.3 закладів культури _____

A5.4 закладів позашкільної освіти та фізичної культури _____

A5.5 медичних закладів _____

A5.6 інші заклади _____

A6. Чи є у вашій ОТГ:

централізоване теплопостачання Так Ні

централізоване водопостачання Так Ні

A7. Чи є у вашій ОТГ зареєстровані об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ)

Так Ні

Якщо так, вкажіть, будь ласка, кількість зареєстрованих ОСББ _____

Б. Управління енергією на місцевому рівні (система енергоменеджменту)

Енергетичний менеджмент – це процес управління енергоресурсами, спрямований на забезпечення їх раціонального та ефективного використання.

Енергоменеджер - це особа, відповідальна за ефективне впровадження заходів системи енергетичного менеджменту

Б1. Вкажіть, чи є у вашій ОТГ енергоменеджер.

Так Ні

Б2. У якій структурі працює енергоменеджер?

відділ житлово-комунального господарства

відділ економічної політики

комунальне підприємство

інші

варіанти _____

у нас немає енергоменеджера

Б3. Назвіть посаду, яку займає енергоменеджер згідно з штатним розкладом. _____

Б4. Чи затверджені посадові інструкції осіб, які займаються енергоменеджментом у ОТГ?

Так

Ні

Б5. Чи ухвалені у вашій ОТГ нормативні документи (рішення сесії, виконавчого комітету, розпорядження і накази голови та ін.), які регламентують систему енергоменеджменту?

Так

Ні

Якщо так, то вкажіть назву, номер і ким затверджено.

_____

_____

Б6. Як відбувається звітування про використання енергії у вашій ОТГ?

ПОЗНАЧТЕ ВІДПОВІДНІ ВАРІАНТИ У КОЖНОМУ РЯДКУ

		Щотижня	Щомісяця	Раз на квартал	Раз на півроку	Раз на рік	Не проводиться
Б7.1	Звітування на сесії ради						
Б7.2	Доповідь голові ОТГ на його запит						
Б7.3	Тематичні наради						
Б7.4	Оперативні регулярні наради						
Б7.5	Звітування перед громадськістю						
Б7.6	Інше						

Б7. Чи існує у Вашій ОТГ:

ПОЗНАЧТЕ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ

- стратегічний план розвитку
 енергетична політика (стратегія, концепція) ОТГ
 цільові енергетичні програми
 інші варіанти _____

Якщо так, вкажіть джерело, де можна ознайомитись з документами (телефон та електронна пошта відповідальної особи або посилання на сайт)

В. Управління енергією на місцевому рівні (Енергомоніторинг)

Енергомоніторинг - це система збору, обліку, аналізу та контролю даних щодо енергоспоживання з метою оптимізації використання енергоресурсів.

В1. Чи проводиться у вашій ОТГ енергомоніторинг?

Так Ні

Якщо так, то вкажіть які показники використання енергоресурсів аналізуються.

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ

- фінансові показники
 натуральні показники
 інші варіанти _____

В2. Вкажіть загальну кількість бюджетних будівель у вашій ОТГ.

ПОЗНАЧТЕ ЛИШЕ ОДИН ВАРІАНТ ВІДПОВІДІ

- до 50
 від 50 до 100
 від 100 до 150
 від 150 до 200
 більше 200

В3. Вкажіть кількість бюджетних будівель, які беруть участь у моніторингу енергоспоживання.

ПОЗНАЧТЕ ЛИШЕ ОДИН ВАРІАНТ ВІДПОВІДІ

- до 50
- від 50 до 100
- від 100 до 150
- від 150 до 200
- більше 200

В4. Що є вхідною інформацією для енергомоніторингу у будівлях бюджетної сфери?

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ

- рахунки на оплату енергоресурсів
- показники лічильників у бюджетних будівлях
- кількість будівель
- нормативи споживання енергоресурсів (ліміти)
- санітарні норми
- кліматичні умови
- інші варіанти _____
- енергомоніторинг відсутній

В5. З якою періодичністю збирають інформацію для енергомоніторингу у бюджетних будівлях?

- щоденно
- щотижнево
- щомісячно
- щоквартально
- інші
варіанти _____
- дані не збираються

В6. Вкажіть частку бюджетних будівель, які обладнано лічильниками обліку енергії.

ПОЗНАЧТЕ ЛИШЕ ОДИН ВАРІАНТ ВІДПОВІДІ

- до 10%
- від 10% до 25%
- від 25% до 50%
- від 50% до 75%
- від 75% до 100%

В7. За допомогою якого програмного забезпечення Ви здійснюєте аналіз споживання енергоресурсів у бюджетних будівлях?

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ

- Таблиці Excel
- Енергоплан
- Енергобаланс
- ICE ФІАТУ
- uMuni
- АСЕМ КП «Київ Еско»
- Інше _____
- не використовуємо жодного програмного забезпечення

Г. Участь ОТГ у енергетичних програмах та проектах

Г1. Чи відомо керівництву громади про мету та завдання міжнародної ініціативи «Угода мерів»?

ПОЗНАЧТЕ ЛИШЕ ОДИН ВАРІАНТ ВІДПОВІДІ

- Так, ми є підписантами Угоди мерів
- Так, знаємо про таку ініціативу, але не є підписантами Угоди мерів
- Так, знаємо про Угоду мерів і готуємося стати підписантами
- Ні, нам не відомо про Угоду мерів

Якщо так, то вкажіть джерело інформації про Угоду мерів:

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ

- сайт Угоди мерів
- Асоціація «Енергоефективних міст України» як структура підтримки Угоди Мерів

- Обласна державна адміністрація / Обласна рада як територіальний координатор Угоди мерів
- семінари, конференції, тренінги
- інформація від колег
- інші
варіанти _____

УВАГА! ЗАПИТАННЯ Г2 та Г3 ТІЛЬКИ ДЛЯ ПІДПИСАНТІВ УГОДИ МЕРІВ

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ

Г2. Що зроблено в ОТГ на виконання Угоди мерів?

- наявна посада енергоменеджера
- проведено кампанії з підвищення поінформованості населення (Дні Енергії, ін.)
- підготовлено кадастр викидів CO₂
- розроблено План дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР)
- інші
варіанти _____

Г3. Що необхідно для того, щоб досягти успіху у підготовці і впровадженні Плану дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР)?

ПОЗНАЧТЕ НЕ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ВІДПОВІДЕЙ

- консультаційний супровід фахівця
- забезпечення спеціалізованими програмами для розрахунку викидів CO₂
- проведення спеціалізованих навчальних тренінгів
- забезпечення інструкціями і посібниками
- стажування в українських громадах, які розробили і впроваджують ПДСЕР
- стажування за кордоном у містах, які розробили і впроваджують ПДСЕР
- інше (що саме?) _____

Г4. Чи брала ваша ОТГ участь у міжнародних або національних програмах/проектах з питань енергозбереження, ефективного управління енергоспоживання?

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ

- Так, брали участь у міжнародній програмі/проекті.

- Так, брали участь у національній програмі/проекті
- Ні, не були учасниками жодної програми/проекту в цій сфері

Г5. Що було зроблено внаслідок реалізації ініціатив або проектів з енергозбереження у вашій громаді?

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ

- Просвітницька робота з громадою
- Утеплення будинків бюджетної сфери (заміна вікон, утеплення фасадів, дахів)
- Утеплення житлових будинків (заміна вікон, утеплення фасадів, дахів)
- Встановлення Індивідуальних теплових пунктів (ІТП)
- Запроваджено місцеві програми з енергозбереження за принципом спільного фінансування *бюджет-громадяни*.
- Запроваджено програми пільгового кредитування для енергозбереження
- Встановлення індивідуальних котелень з твердопаливними котлами
- Інше (що саме?) _____

Г6 Яких результатів вдалося досягти внаслідок реалізації проектів з енергозбереження у вашій громаді /місті?

ПОЗНАЧТЕ ВСІ ДОРЕЧНІ ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ

- Збільшили частку використання енергії з відновлюваних джерел
- Зменшили енергоспоживання
- Зменшилися бюджетні витрати на енергоспоживання
- Зменшилися витрати на енергоспоживання для мешканців
- Підвищилась комфортність, відповідність санітарним нормам
- Інше (Зазначте, будь ласка) _____

Г7. Оцініть, будь ласка, активність мешканців вашої громади у заходах щодо енергозбереження та енергоефективності. Оцініть за 5-бальною шкалою (1 – зовсім не активні, до 5 – дуже активні).

ПОЗНАЧТЕ ЛИШЕ ОДИН ВАРІАНТ ВІДПОВІДІ У КОЖНОМУ РЯДКУ

Г10.1	участь у просвітницьких акціях з популяризації енергоефективності	1	2	3	4	5
Г10.2	заходи зі збереження енергії у своїх квартирах/приватних будинках	1	2	3	4	5
Г10.3	об'єднання зусиль для збереження енергії у багатоквартирних будинках	1	2	3	4	5
Г10.4	участь у заходах для збереження енергії у громадських будівлях	1	2	3	4	5
Г10.5	Інше					

Д. Розвиток можливостей ОТГ щодо управління енергією на місцевому рівні

Д1. Які ресурси Вам необхідні для розробки та впровадження системи енергоменеджменту в ОТГ

ПОЗНАЧТЕ НЕ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ВІДПОВІДЕЙ

- додаткові фінансові ресурси
- консультаційний супровід фахівця
- проведення спеціалізованих тренінгів
- забезпечення інструкціями і посібниками
- стажування в ОТГ, які розробили та впроваджують систему енергоменеджменту
- інше (азначте, будь ласка) _____

Д2. Які ресурси Вам необхідні для впровадження енергомоніторингу в ОТГ:

ПОЗНАЧТЕ НЕ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ВІДПОВІДЕЙ

- додаткові фінансові ресурси
- консультаційний супровід фахівця
- проведення спеціалізованих тренінгів
- спеціалізоване програмне забезпечення для енергомоніторингу
- забезпечення інструкціями і посібниками
- стажування в ОТГ, які розробили та впроваджують енергомоніторинг
- інше (зазначте, будь ласка) _____

Д3. Які ресурси Вам необхідні для впровадження енергоефективних проектів в ОТГ

ПОЗНАЧТЕ НЕ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ВІДПОВІДЕЙ

- підготовлений персонал для проведення енергоаудитів
- підготовлений персонал для розробки енергоефективних проектів
- додаткові фінансові ресурси
- підготований персонал з управління проектами
- супровід проектів зовнішніми консультантами
- інше (прошу вказати) _____

Д4. Для кого необхідно розробити та провести навчальні семінари в першу чергу?

ПОЗНАЧТЕ НЕ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ВІДПОВІДЕЙ

- голови громади
- заступника голови громади та керівників структурних підрозділів
- енергоменеджерів
- представників комунальних підприємств
- представників громадськості
- представників ОСББ
- інше (прошу вказати) _____

Д5. З якою періодичністю доцільно проводити навчання на енергоефективну тематику представників ОТГ

голови громади

Один раз на рік

Двічі на рік

Щоквартально

Щомісячно

заступники голови громади та керівники структурних підрозділів

Один раз на рік

Двічі на рік

Щоквартально

Щомісячно

енергоменеджери

Один раз на рік

Двічі на рік

Щоквартально

Щомісячно

представники комунальних підприємств

Один раз на рік

Двічі на рік

Щоквартально

Щомісячно

представники ОСББ

Один раз на рік

Двічі на рік

Щоквартально

Щомісячно

Мешканці громади

Один раз на рік

Двічі на рік

Щоквартально

Щомісячно

Д6. Які навчальні семінари, на Вашу думку, є найбільш актуальними?

Визначте пріоритетність (від 1 - найменш пріоритетні, до 5 - найбільш пріоритетні) теми навчальних семінарів для різних категорій учасників:

ПОЗНАЧТЕ ВІДПОВІДНИЙ БАЛ В КОЖНІЙ КЛІТИНЦІ ТАБЛИЦІ

Для голови громади

Теми навчальних семінарів та тренінгів	Пріоритетність
Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку	
Організація системи енергетичного менеджменту в ОТГ	
Впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ	
Розробка цільових програм з енергоефективності	
Технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях	
Енергоефективна реновація будівель: завдання, рішення, фінансування	
Фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів	
Ефективне управління житловим фондом в ОТГ	
Впровадження енергосервісу ЕСКО-механізм в бюджетних установах	
Залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах	
Інші теми навчання (зазначте, будь ласка) _____	

Для заступників голови громади та керівників структурних підрозділів

Теми навчальних семінарів та тренінгів	Пріоритетність
Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку	
Організація системи енергетичного менеджменту в ОТГ	
Впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ	
Розробка цільових програм з енергоефективності	
Технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях	
Енергоефективна реновація будівель: завдання, рішення, фінансування	
Фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів	
Ефективне управління житловим фондом в ОТГ	
Впровадження енергосервісу ЕСКО-механізм в бюджетних установах	
Залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах	
Інші теми навчання (зазначте, будь ласка) _____	

Для енергоменеджера

Теми навчальних семінарів та тренінгів	Пріоритетність
Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку	
Організація системи енергетичного менеджменту в ОТГ	
Впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ	
Розробка цільових програм з енергоефективності	
Технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях	
Енергоефективна реновація будівель: завдання, рішення, фінансування	
Фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів	
Ефективне управління житловим фондом в ОТГ	
Впровадження енергосервісу ЕСКО-механізм в бюджетних установах	
Залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах	
Інші теми навчання (зазначте, будь ласка) _____	

Для представників комунальних підприємств

Теми навчальних семінарів та тренінгів	Пріоритетність
Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку	
Організація системи енергетичного менеджменту в ОТГ	
Впровадження енергомоніторингу та бенчмаркінгу в ОТГ	
Розробка цільових програм з енергоефективності	
Технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях	
Енергоефективна реновація будівель: завдання, рішення, фінансування	
Фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів	
Ефективне управління житловим фондом в ОТГ	
Впровадження енергосервісу ЕСКО-механізм в бюджетних установах	
Залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах	
Інші теми навчання (зазначте, будь ласка) _____	

Для представників ОСББ

Теми навчальних семінарів та тренінгів	Пріоритетність
Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку	
Технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях	
Енергоефективна реновація будівель: завдання, рішення, фінансування	
Фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів	
Ефективне управління житловим фондом в ОТГ	
Залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах	
Інші теми навчання (азначте, будь ласка) _____	

Для мешканців громади

Теми навчальних семінарів та тренінгів	Пріоритетність
Розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку	
Технічні аспекти впровадження енергоефективних заходів у бюджетних та житлових будівлях	
Енергоефективна реновація будівель: завдання, рішення, фінансування	
Фінансування проектів з енергозбереження із залученням різних джерел надходження коштів	
Ефективне управління житловим фондом в ОТГ	
Залучення громадськості до реалізації енергоефективних проектів у громадах	
Інші теми навчання (азначте, будь ласка) _____	

Д7. Які напрямки консультаційного супроводу на Вашу думку є найбільш актуальними?

ПОЗНАЧТЕ НЕ БІЛЬШЕ ЧОТИРЬОХ ВІДПОВІДЕЙ

- розробка Плану дій сталого енергетичного розвитку
- технічні аспекти реновації (відновлення) будівель
- налагодження системи енергетичного менеджменту та моніторингу
- консультації з питань енергоефективності для власників приватних будівель
- розробка цільових програм з енергоефективності
- ефективне управління житловим фондом в ОТГ
- розробка схем оптимізованого водопостачання та водовідведення
- розробка схем оптимізованого тепlopостачання
- інше (азначте, будь ласка) _____

Щиро дякуємо за відповіді на запитання та співпрацю!

Додаток 2. Інструкція та сценарій проведення фокус групових дискусій

Оцінка потреб об'єднаних територіальних громад для посилення ефективності управління енергією на місцевому рівні

Правила роботи модератора: нейтральність, доброзичливість, правильно ініціювати, підтримувати та скеровувати дискусію, щоб забезпечити відверту, невимушену розмову всіх учасників фокус-групи й отримати потрібну інформацію.

Для підтримки правильної групової динаміки під час обговорення, важливо, щоб модератор розумів/розуміла мету дослідження та як будуть оброблені й проаналізовані дані цієї фокус-групи.

Вимоги до місця проведення фокус-групи та сервісу

Фокус-група проводиться в зручному прохолодному приміщенні. Столи/стілці для учасників фокус-групи розташовані так, щоб модератору та його/її помічнику було видно обличчя всіх учасників дискусії.

Для організаторів та учасників фокус-групи необхідно підготувати бейджі, або таблички, які розмішуватимуться на столах напроти кожного. Шрифт на бейджах/табличках має бути читабельним.

Перед початком обговорення учасникам пропонуються кава, чай, прохолодні напої, можливо, цукерки та печиво. Оскільки захід проводиться влітку, на столах або в приміщенні повинна бути достатня кількість прохолодної води та серветок.

Рекомендована тривалість обговорення – 100-120 хвилин. Фокус група проводиться за таким сценарієм.

Структура фокус-групового обговорення

Вступ (до 10 хвилин) - представлення модератора, стисла інформація про мету проведення фокус-групи та її тривалість, гарантії конфіденційності інформації, отриманої під час проведення фокус-групи.

Знайомство (до 10 хвилин) - представлення респондентів

Основна частина (до 100 хвилин):

- дискусія згідно з переліком питань ґайду
- проведення звукозапису або ведення рукописного протоколу; заповнення табличного протоколу згідно форми, яка наведена в Додатку 2. Отримана стенограма є основою для аналізу обговорень і складання звіту.

Завершення (до 5 хвилин) - коротке узагальнення обговорень та пропозицій, подяка учасникам.

Сценарій фокус-групового обговорення

Добрий день, шановні колеги!

Дуже дякую за можливість і за вашу згоду зустрітися і взяти участь в обговоренні. Мене звати _____. Я представляю Західноукраїнський регіональний навчальний центр. Один з напрямків роботи центру – навчальні програми і консультування з питань енергоефективності та енергозбереження. Центр співпрацює з багатьма містами та об'єднаними громадами і з декількома міжнародними донорськими організаціями.

Це дослідження проводиться в рамках Програми «U-LEAD з Європою», яка фінансується Європейським Союзом та надає підтримку у здійсненні реформи децентралізації в Україні.

Ми проводимо серію зустрічей в об'єднаних територіальних громадах для того, щоб дізнатися як побудована система управління енергоресурсами в міських, селищних та сільських громадах. Які сьогодні є найбільші проблеми в сфері управління енергією, що, на вашу думку, потрібно зробити, щоб енергія використовувалася більш ефективно, більш ощадливо. Які ресурси і яка допомога потрібна громадам для цього.

Дуже дякую за те, що погодилися поділитися своїм досвідом та баченням ситуації. Все, про що ми будемо сьогодні говорити буде використано в узагальненому звіті. Ніяке висловлювання не буде асоціюватися з тим, хто це сказав. Результати і висновки нашого обговорення будуть використані для розробки програм у сфері енергоефективності для представників об'єднаних територіальних громад.

Опитування проводиться на замовлення Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. За результатами дослідження буде підготовлено рекомендації щодо співпраці Програми «U-LEAD з Європою» з ОТГ у сфері енергоефективності. «U-LEAD з Європою» виконується в 2016-2020 роках Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Шведським агентством міжнародного розвитку та співробітництва (Sida) у партнерстві з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон).

Блок 1 Ситуація в громаді

Блок 2 Головні проблеми та бачення їх вирішення

Блок 3 Головні потреби

Блок 4 Рекомендації для проекту

Додаток 3. Перелік скорочень

GIZ	Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Німецьке товариство міжнародного співробітництва)
U-LEAD з Європою	Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку
Sida	Шведське агентство міжнародного розвитку та співробітництва
USAID	United States Agency for International Development/Агентство США з міжнародного розвитку
LED-лампи	Світлодіодні лампи (<i>Light-emitting diode</i>)
БКВ	Базові кадастри викидів
ВРУ	Верховна Рада України
ГО	Громадська організація
ДНЗ	дитячий навчальний заклад
ДФРР	Державний фонд регіонального розвитку
ЄС	Європейський союз
ІТП	Індивідуальний тепловий пункт
ККД	Коефіцієнт корисної дії
Мінрегіон	Міністерство регіонального розвитку
НЕФКО	Північна екологічна фінансова корпорація
НВК	Навчально-виховний комплекс
ОСББ	Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків
ОТГ	Об'єднана територіальна громада
ПДСЕР	План дій сталого енергетичного розвитку
ПРООН(ПРООН)	Програма розвитку ООН
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
УРСР	Українська Радянська Соціалістична Республіка
ФАП	Фельдшерсько-акушерський пункт
ЦВК	Центральна виборча комісія
ЦНАП	Центр надання адміністративних послуг